

Utjecaj obitelji na razvoj seksualnog identiteta mladih: sociološko istraživanje

Marinović, Iva

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:557816>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-29**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD

**UTJECAJ OBITELJI NA RAZVOJ SEKSUALNOG
IDENTITETA MLADIH: SOCIOLOŠKO ISTRAŽIVANJE**

IVA MARINOVIĆ

SPLIT, 2022.

**ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU
JEDNOPREDMETNI STUDIJ SOCIOLOGIJE
SOCIOLOGIJA MLADIH**

DIPLOMSKI RAD

**UTJECAJ OBITELJI NA RAZVOJ SEKSUALNOG
IDENTITETA MLADIH: SOCIOLOŠKO ISTRAŽIVANJE**

Mentorica:

izv.prof.dr.sc. Gorana Bandalović

Studentica:

Iva Marinović

Split, studeni 2022.

Sadržaj

UVOD	1
1. TEORIJSKI OKVIR	2
1.1. Obitelj	2
1.1.1. Obiteljska struktura	2
1.1.2. Obiteljska kohezija i komunikacija	5
1.1.3. Roditeljski odgojni stilovi	6
1.2. Adolescencija – stvaranje identiteta.....	9
1.2.1. Seksualna orijentacija	11
1.2.2. Rodni identitet	13
1.2.3. Rodne uloge	14
1.2.4. Utjecaj medija na izgradnju seksualnog identiteta	16
1.3. Mladost – učvršćivanje identiteta	20
2. METODOLOŠKI I EMPIRIJSKI ASPEKTI ISTRAŽIVANJA	22
2.1. Ciljevi istraživanja	22
2.2. Hipoteze istraživanja.....	22
2.3. Uzorak istraživanja	22
2.4. Korištena istraživačka metoda	22
2.5. Mjerni instrument	23
3. REZULTATI I RASPRAVA	24
3.1. Sociodemografska obilježja ispitanika	24
3.2. Vrijednosno-ideološki stavovi ispitanika.....	32
4. ZAKLJUČAK	49
5. LITERATURA	52
6. METODOLOŠKA I EMPIRIJSKA ARHIVA	55
6.1. Anketni upitnik korišten u istraživanju.....	55

6.2. Protokol korišten u istraživanju	61
SAŽETAK	63
<i>SUMMARY</i>	64
BILJEŠKA O AUTORICI	65

Uvod

Glavnim kanalom socijalizacije, uključujući seksualnu socijalizaciju, može se smatrati obitelj (Davis i Friel, 2001: 669). Osobe razvijaju uvjerenja, stavove i ponašanje o seksualnosti i seksualnim odnosima kroz višestruki proces seksualne socijalizacije (Shtarkshall i dr. prema Leath, Pittman, Grower i Ward, 2020: 2) – proces koji ima utjecaj na to kako ljudi sebe vide kao seksualna bića i kako se upuštaju u seksualne interese i želje (Martino i dr., 2008; Evans i Dyson, 2015; prema Leath i dr., 2020: 2). Na primjer, kada se rodi djevojčica, njezina će je obitelj obično socijalizirati da bude „ženstvena“. Pustit će da joj naraste dulja kosa, oblačiti je u haljine, kupovati lutke – sve što će dijete prilagoditi ženskom idealu prije nego što dijete uopće ima ideju o tome što znači „biti žena“. Sociolozi vjeruju da društveno okruženje, interakcije i strukture oblikuju ljudsko ponašanje. Tipovi obitelji, obiteljske strukture, supkulture, mediji i nejednakost oblikuju identitet pojedinca koji u konačnici pokreće njihovo ponašanje (The Sociological Mail, 2018) – upravo u ovome radu ćemo o tome više govoriti.

Prvo poglavlje sadrži teorijski okvir ovog istraživanja. U njemu će se razraditi glavni pojmovi kao što su obitelj, doba adolescencije i mladosti. **Drugo poglavlje** se odnosi na metodološke aspekte istraživanja kao što su ciljevi istraživanja, metoda, uzorak te hipoteze. U **trećem poglavlju** su prikazani rezultati dobiveni od provedenog istraživanja. **Četvrto poglavlje** donosi zaključna razmatranja samog istraživanja, nakon čega slijedi korištena literatura, metodološka i empirijska arhiva, sažetak, *summary*, te na samom kraju nalazi se bilješka o autorici.

1. Teorijski okvir

1.1. Obitelj

„The bond that links your true family is not one of blood, but of respect and joy in each other's life“

– Richard Bach

Obitelj je skupina pojedinaca usko povezanih sa srodničkim vezama čiji su odrasli članovi odgovorni za brigu o djeci (Giddens, 2009: 331). Mnogi sociolozi vjeruju da o „obitelji“ ne možemo govoriti kao da postoji samo jedan model obiteljskog života koji je više ili manje univerzalan. Postoji mnogo različitih oblika obitelji: obitelji s dva roditelja, obitelji s očuhom/pomajka, obitelji sa samohranim roditeljima i tako dalje. Prema sociologinji Diani Gittins „čini se prikladnijim govoriti o „obiteljima“, a ne o „obitelji““ (Gittins prema Giddens, 2009: 332). Pozivanje na „obitelji“ naglašava raznolikost obiteljskih oblika. Obitelji postoje i za dobrobit svojih članova i za dobrobit društva. U idealnom slučaju, one nude predvidljivost, strukturu i sigurnost kako članovi sazrijevaju i sudjeluju u zajednici. Djeca u obitelji uče vještine koje ih pripremaju – prvo u školi i prijateljstvu, a kasnije u radnoj snazi i odabiru romantičnog partnera – za život izvan obitelji. Kroz obitelji, članovi ispunjavaju temeljne ljudske potrebe – vanjska intervencija postaje važna kad obitelji ne uspiju zadovoljiti te potrebe. Prema Collins, Jordan i Coleman „kad se obitelji dobro snalaze, društvo također napreduje“ (Collins, Jordan i Coleman, 2012: 28). Obitelj je prva društvena skupina kojoj dijete pripada, u kojoj se nalazi nakon svog rođenja, razvija svoje osobne potencijale i formira stavove i skupina je u kojoj stječe svoja prva iskustva. Prema Tasić „snaga i smjer odgojnog utjecaja obitelji na svoje maloljetne članove ovisi o utjecaju cjelokupnog načina života obitelji, iz svakodnevnih životnih stanja i obiteljske atmosfere kao prirodnog rezultata međuljudskih odnosa njenih članova“ (Tasić, 1994: 59). Podrazumijeva se da obitelj indirektno i sa socijalno-strukturalnog gledišta odlučuje kulturu u kojoj je dijete rođeno. Očekivanja, norme i vrijednosti koje dijete usvaja određuje dotična kultura ili/i subkultura (Tasić, 1994: 59).

1.1.1. Obiteljska struktura

Roditeljstvo je i biološki i društveni status. Ako gledamo u okviru biološkog životnog ciklusa, roditeljstvo se može promatrati kao prirodna posljedica reprodukcije i regeneracije.

S društvenog i kulturnog gledišta, roditeljske situacije prenose određena prava, odgovornosti, obveze i očekivanja vezana uz brigu i odgoj djece. Roditeljska praksa je vrlo širok pojam koji uključuje sveukupne stavove, vrijednosti, uvjerenja i ponašanja koja roditelji unose u okruženje u kojem komuniciraju sa svojim djetetom ili djecom. Iako priznajemo da odnosi roditelj-dijete mogu imati neke opće posljedice, moramo također započeti s ukazivanjem da je čak i unutar istog povijesnog razdoblja i unutar istog društva, značenje roditeljstva vrlo raznoliko. Prava i obveze roditeljstva ovise o različitim karakteristikama roditelja i djece. Na primjer, u gotovo svim kulturama ono što znači biti majka često je potpuno drugačija stvar od onoga što znači biti otac. Nadalje, ciljevi koje roditelji mogu postići u odgoju novorođenčeta dosta se razlikuju od onih koje mogu postići u odgoju tinejdžera. Zahtjevi koji proizlaze iz odnosa roditelj-dijete i društvenog konteksta u kojem se igra roditeljska uloga uvelike se razlikuju u svim fazama života (Alwin, 2004: 142).

Prema istraživanjima o mladima, kako mladi ljudi sazrijevaju, utjecaj roditelja na njih je i dalje značajan, ali se smanjuje. Ovaj smanjeni utjecaj vezan je uz specifična pitanja, kao što su obrazovanje, posao, rizično ponašanje i izlasci (Rice 1999; Arnett 2000; prema Filax, 2006: 47). Isto tako, kako mlade osobe stare, vrijeme provedeno s roditeljima i drugim članovima obitelji se smanjuje, a broj sukoba s roditeljima se povećava (Youniss, McLellan i Yates 1985; Larson i Richards 1994; prema Filax, 2006: 47). Zrelost mladosti mjeri se stupnjem odvojenosti od roditelja. Odsustvo od kuće i samostalan život u odgovarajuće vrijeme (tj. nakon 18. godine) smatra se da odražava emocionalnu i financijsku zrelost (Cote i Allahar prema Filax, 2006: 47). Napuštanje doma prije tog vremena smatra se bijegom i još je jedan pokazatelj obiteljske disfunkcije (Arnett prema Filax, 2006: 47). Mladi od kojih roditelji očekuju da se dobro ponašaju općenito ispunjavaju ta očekivanja, pa se smatra da roditelji utječu na neovisnost i samopouzdanje, ustrajnost, društvene vještine i odgovornost svoje djece (Baumrind 1991; Steinberg i dr., 1992; Filax, 2006: 47). Prema izvještajima, autoritativni roditelji imaju najpovoljniji utjecaj na akademski uspjeh mladih jer imaju visoka očekivanja na koja mladi reaguju (Steinberg, Brown i Dornbusch, prema Filax, 2006: 47). Također se pokazalo da autoritarni roditelji koji zahtijevaju i kažnjavaju često negativno utječu na mlade (Dornbusch i sur. 1990; DeBaryshe, Patterson i Capaldi 1993; Melby i Conger 1996; prema Filax, 2006: 47). Studije o mladima raspravljaju o utjecaju vršnjaka i prijatelja na mlade, kao i o njihovom utjecaju na socijalizaciju. Prema istraživanjima, vršnjaci su osobe slične dobi koje čine veliku mrežu kolega iz razreda, članova zajednice i suradnika (Rice 1999; Arnett 2000; prema Filax, 2006: 48). Prijatelji su

vršnjaci s kojima mladi stvaraju vrijedne odnose (Arnett prema Filax, 2006:48) – implicitno, roditelji i druge odrasle osobe nisu prijatelji (Filax, 2006:48).

Arnett (2000) izvještava da „prelazak u zrelost“ znači promjenu količine i kvalitete vremena koje mladi provode sa svojim roditeljima, a ne s prijateljima. Često se kaže da kako se mladi ljudi udaljavaju iz društvenog svijeta obitelji i više se uključuju u svijet prijatelja, toplina i prisnost između mladih i njihovih roditelja opada. Studija napravljena na uzorku tinejdžera u dobi od 13 do 16 godina pokazala je da je prosječno vrijeme provedeno s roditeljima 28 minuta dnevno, dok je prosječno vrijeme provedeno s prijateljima 103 minute dnevno (Buhrmester i Carbery prema Filax, 2006: 48). Prema studiji, mladi se više oslanjaju na prijatelje nego na roditelje za druženje i intimnost. U industrijaliziranim društvima ovaj je trend vezan uz funkciju školovanja, jer djeca i mladi većinu vremena u školi provode sa svojim vršnjacima (iako pod nadzorom odraslih odgajatelja) (Filax, 2006: 48).

Utjecaj obiteljskog okruženja na adolescentne seksualne stavove i ponašanja široko je dokumentiran (Thorton i Camburn, 1987; Miller i Bingham, 1989; Young, Jensen, Olsen i Cundick, 1991; Miller, Forehand i Kotchick, 1999; prema Davis i Friel, 2001: 670). Utjecaj obiteljske konfiguracije i obiteljske uključenosti obično su bili u fokusu istraživača koji ispituju obiteljsko okruženje. Prva od njih, struktura obitelji, bila je determinirana ponajviše time je li adolescent odgajan u netaknutoj dvoroditeljskoj obitelji. (Izraz „netaknuta dvoroditeljska obitelj“ obično se odnosi na situaciju u kojoj su oba roditelja u braku i biološki roditelji adolescenta). U usporedbi s adolescentima iz „bračno poremećenih obitelji“, rezultati dosljedno otkrivaju da adolescenti iz netaknutih dvoroditeljskih obitelji u kasnijoj dobi imaju seksualni debi i nižu razinu seksualnog iskustva (White i DeBlassie, 1992; Laumann i dr., 1994; Lauritsen, 1994; Meschke i Silbereisen, 1997; prema Davis i Friel, 2001: 670). Razbijajući bračne smetnje preudavanjem, Miller i Moore (1990) otkrivaju da je seksualna aktivnost među djevojkama u jednoroditeljskim obiteljima veća nego kod onih u „pomiješanim“ (preudanim) obiteljima (Miller i Moore prema Davis i Friel, 2001: 670). Djevojke iz obje vrste promijenjenih obitelji imale su više seksualnog iskustva od djevojaka iz „netaknutih“ obitelji. Suprotno tome, Thorton i Camburn (1987) tvrde da je učinak razvoda na seksualne stavove i ponašanje jači za djecu majki koje su se ponovno udale (Thorton i Camburn prema Davis i Friel, 2001: 670). Otkrivaju da adolescenti u miješanim obiteljima imaju prihvatljivije stavove prema seksu, doživljavaju svoje majke kao da imaju prihvatljivije stavove u vezi sa seksom i seksualnije su aktivniji od djece neudatih razvedenih roditelja (Thorton i Camburn prema Davis i Friel, 2001: 670).

1.1.2. Obiteljska kohezija i komunikacija

Komunikacija je neizbježna i dio je našeg svakodnevnog života. Svaki dan na različite načine komuniciramo s različitim ljudima. Ona je konstantna i sveprisutna. O važnosti međuljudske komunikacije dosta je napisano, a sigurno je da ona uvelike utječe na kvantitetu i kvalitetu odnosa u koje se ljudi upuštaju (Ferić i Žižak, 2004: 25). Dvosmjernan je proces koji podrazumijeva pokušaj razumijevanja i reagiranja na misli i osjećaje koje je izgovorila osoba koja govori (Richman prema Ferić i Žižak, 2003: 25). Kada su najmanje dvije osobe u kontaktu, komunikacija se odvija. Nadalje, komunikacija znači prenijeti, učiniti znanim, saopćiti, dati i primiti informaciju. Riječ „komunikacija“ potječe od latinske riječi „*communis*“ što znači „zajedničko“. Kao rezultat toga, kada ljudi pokušavaju komunicirati s nekim, žele stvoriti „zajedništvo“ s tom osobom ili grupom (Thames i Thomanson prema Ferić i Žižak, 2004: 25).

Komunikacija je vještina koja se prvenstveno uči u obitelji. U djetetovim interakcijama s članovima obitelji formiraju se komunikacijska znanja i iskustva. Kako bi naučilo i usvojilo životne vještine, u razvojnoj fazi djeteta zahtijeva stalnu roditeljsku prisutnost i uzajamnu komunikaciju na svim razinama (Kordić-Vuković prema Lebedina-Manzoni, Delić, Žižak, 2001: 154). Na temelju svakodnevnih iskustava djeca stvaraju viziju sebe i svijeta oko sebe. Strah, frustracija, napetost, usamljenost i druge prepreke osobnom rastu zahtijevaju interakcije koje djeteta razvija s drugima. Komunikacija je vitalna u obitelji jer omogućuje članovima da međusobno komuniciraju svoje želje, potrebe i brige. Otvorena i iskrena komunikacija potiče okruženje u kojem članovi obitelji mogu izraziti svoje različitosti, a da pritom izražavaju i ljubav i poštovanje jedni prema drugima. Obitelj je u stanju učinkovitom komunikacijom riješiti neizbježne izazove koji nastaju u svakoj obitelji (Peterson prema Ferić i Žižak, 2004: 27/28). Pojam „obiteljska komunikacija“ odnosi se na razmjenu verbalne i neverbalne komunikacije među članovima obitelji (Epstein i dr. prema Ljubetić, Reić Ercegovac, Mandarić Vukušić, 2020: 280). Obuhvaća sposobnost slušanja, kao i sposobnost pojedinog člana obitelji da čuje što drugi članovi obitelji žele reći jedni drugima, te i mogućnost osjećanja vlastitih emocije u trenutku prijenosa poruke. Shodno tome, i ne čudi što je Knapp smatra „ključnim sastojkom međuljudskih odnosa“ (Haskard, DiMatteo i Heritage prema Ljubetić i dr., 2020: 280). Skup ideja, osjećaja, informacija i misli koji su poznati svim članovima obitelji moglo bi se klasificirati kao obiteljska komunikacija. Članovi obitelji mogu slobodno izražavati osjećaje i informacije i osjećaju se zadovoljni kada je obiteljska komunikacija pozitivna ili otvorena. Za razliku od potonjeg, kada postoje problemi s obiteljskom komunikacijom, članovi obitelji oklijevaju međusobno

komunicirati informacije i emocije i vjerojatnije je da će koristiti negativne komunikacijske strategije (Olson i Barnes prema Ljubetić i dr., 2020: 280).

Jake i zdrave (funkcionalne) obitelji stvaraju zdravu, poticajnu, podržavajuću i poštujuću klimu u kojoj kvaliteta komunikacije zauzima ključnu ulogu. Istodobno, toksične obiteljske odnose obilježavaju loša, jednosmjerna, neprikladna, neizravna i neprecizna komunikacija. Takva komunikacija može uroditi „brojnim obiteljskim problemima, uključujući pretjerane obiteljske sukobe, neefikasno rješavanje problema, nedostatak intimnosti i slabu emocionalnu povezanost“ (Peterson i Green prema Ljubetić i dr., 2020: 282). U istraživanju obitelji čiji su adolescenti bjegunci od kuće, otkriveno je da njihovi roditelji nisu znali kamo im dijete ide ni s kim se druži, niti su postavljali vremenske granice za boravak vani, iskazivali su nedovoljnu podršku adolescentu te su se više odbijajući ponašali prema njima, za razliku od roditelja adolescenata koji nisu bježali od kuće (Slesnick i Prestopnik prema Ljubetić i dr., 2020: 282). Važnost utjecaja roditelja na razvoj njihovog potomstva ne može se podcijeniti. Iako utjecaj vršnjaka, medija i škole raste s godinama, sudjelovanje roditelja u životima svoje djece nikada nije u potpunosti potisnuto (Steinberg, 1990; Gray i Steinberg, 1999; Baumrind, 2005; prema Mills-Koonce, Rehder i McCurdy, 2018: 637). Razvoj adolescenata predstavlja izazov za obitelji jer su identiteti i roditelja i adolescenata fluidni i mijenjaju se tijekom ovog razvojnog razdoblja (Galinsky prema Mills-Koonce i dr., 2018: 637). Nadalje, prema Mills-Koonce i dr. „odnosi između roditelja i adolescenata neizbježno utječu, u dobru ili zlu, na način na koji adolescenti upravljaju putovanjem u ranu odraslu dob“. Za mlade osobe iz seksualnih i rodni manjina, čiji se identiteti formiraju u izrazito heteronormativnom svijetu i u razvojnoj su fazi kada se njihove kognitivne i emocionalne sposobnosti još šire i prilagođavaju, učinak tih interakcija može biti još veći. Kada mladi otkriju svoj seksualni ili rodni identitet, neki od njih se susreću s roditeljskom toplinom i prihvaćanjem, dok se drugi susreću s užasnom mržnjom i zlostavljanjem (Mills-Koonce i dr., 2018: 637).

1.1.3. Roditeljski odgojni stilovi

Roditeljski odgojni stil odnosi se na skup roditeljskih stavova prema djetetu, kao i na emocionalnu atmosferu u kojoj se javljaju različiti roditeljski postupci. Ključan je za uspjeh roditeljstva jer o njemu ovisi hoće li i kako dijete prihvatiti roditeljske odgojne postupke. Postoje različite tipologije roditeljskog odgojnog stila, ali najšire istraživana je ona koju su definirali Maccoby i Martin (1983), proširivši tipologiju nastalu od strane Baumrind (1967). Oni su smatrali da se svi roditeljski stilovi mogu svrstati u jednu od četiri skupine – temeljeno

na tome koliko su roditelji topli prema svojoj djeci i koliki pritisak (nadzor) vrše nad njima. To su sljedeća četiri roditeljska stila (Obradović i Čudina-Obradović, 2003: 55/56):

1. *Autoritaran* (kruti-strogi). Roditelji postavljaju velike zahtjeve pred svoju djecu i budno ih drže na oku, ali im ne daju dovoljno topline i potpore. Učenje samokontrole (vladanja sobom) i poslušnost su glavni odgojni ciljevi, a roditelji su autoritet koji postavlja zahtjeve i pravila bez objašnjavanja i obrazloženja. U ovom roditeljskom stilu, najvažnija zadaća roditelja je postavljanje granica i pravila, a prekršaji se kažnjavaju, često i fizički. Djeca koja odrastaju u autoritarnom okruženju su povučena, sklona promjenama raspoloženja, bojažljiva, nevesela, bez spontanosti i razdražljiva.
2. *Autoritativan* (demokratski-dosljedan). Roditelji postavljaju velike zahtjeve, postavljaju granice i vrše nadzor, ali također pružaju puno topline i potpore. Djetetova sreća, kreativnost, znatiželja, nezavisnost osjećaja i motivacija glavni su odgojni ciljevi. U ovom roditeljskom stilu, funkcija roditelja je savjetodavna, a ne nadzorna – djetetu se obrazlažu i objašnjavaju postavljene granice i pravila. Djeca odgajana u takvom okruženju spontanija su i slobodnija u izražavanju svojih mišljenja i emocija, te stoga djeluju manje poslušno „odgojeno“ od djece iz autoritarnog okruženja.
3. *Permisivan* (prepopustljiv). Roditelji postavljaju male zahtjeve i provode slabu kontrolu nad svojom djecom, dok im pružaju veliku toplinu i potporu. Roditelji izlaze u susret svakom djetetovom zahtjevu. Međutim, davanje previše slobode maloj djeci stvara nesigurnost i nesnalaženje s granicama, što potiče djetetovo impulzivno i agresivno ponašanje.
4. *Indiferentan* (nemaran, zanemarujući). Roditelji postavljaju male zahtjeve, nema kontrole, ali nema ni topline ni potpore od strane roditelja. Roditelji ili emocionalno odbijaju svoju djecu ili im nedostaje vremena i energije da se brinu o njima. Djetetova reakcija na takav roditeljski odnos je iskazivanje otpora i neprijateljstva, što otežava djetetu svladavanje društvenih vještina i vodi lošem uspjehu u školi. Djeca većinu vremena provode bez nadzora te roditelji ne znaju gdje su im djeca, što rade ili s kim se druže. Adolescenti koji sudjeluju u raznim vrstama neprikladnog ponašanja često se regrutiraju iz ove vrste roditeljske situacije (Martin i Colbert prema Obradović i Čudina-Obradović, 2003: 56).

Unatoč činjenici da većina roditelja potiče svoju djecu na stjecanje samostalnosti, naše društvo im nudi mješovitu poruku. Više nisu djeca, no još nisu odrasli – od adolescenata

se očekuje da na različite načine reagiraju kao odrasli, no ovaj stav obično se ne odnosi na njihovo seksualno ponašanje. Mnogi odrasli doživljavaju adolescentsku seksualnost kao prijatnu i pokušavaju je regulirati na nelogične načine, kao što je zabrana zdravstvenog (seksualnog) odgoja u školama (to bi „im moglo usaditi neke ideje“), ograničavanjem podataka o kontracepcijskim metodama („bolje da se boje trudnoće“), ograničavanje onoga što mogu pročitati ili vidjeti u filmu („čisti um stvara čiste misli“), pravilima o nošenju školskih uniformi („čednost protiv požude“) ili jednostavno pretvaranje da seksualnost u adolescenciji ne postoji. No, nemaju svi roditelji tako pesimistične poglede na seksualnost adolescenata, te neki roditelji imaju daleko liberalnija stajališta. Ne samo da ima roditelja koji o seksu otvoreno razgovaraju i pomažu svojim kćerima i sinovima u pribavljanju kontracepcije, već ima i onih koji guraju svoju adolescentu djecu u seksualna iskustva. Iako, potonji stav ponekad je motiviran željom roditelja da prožive vlastitu adolescenciju kroz iskustva svoje djece (Masters, Johnson i Kolodny, 2006: 246/247).

Također je ključno imati na umu da seksualno ponašanje adolescenata može vršiti pritisak na njihove roditelje. Većina je roditelja zabrinuta zbog mogućnosti neželjenih trudnoća, znajući da samo zato što njihovo dijete ima pristup kontracepciji ne jamči da će se ona učinkovito koristiti kada je potrebna. Roditelji su zabrinuti i zbog spolno prenosivih bolesti, što je i razumljivo. Osim toga, mnogi roditelji ovo vide kao dvosjekli mač: ne žele biti staromodni i neopravdano ograničavati svoju djecu, ali doista vjeruju u tradicionalne seksualne norme, koje njihovo adolescentno dijete vjerojatno neće shvatiti. Iznenadujuće, neki roditelji su zabrinuti kada njihovo dijete ne pokazuje interes za suprotni spol, vjerujući da je to mogući znak homoseksualnosti. Većina roditelja, bez obzira na vlastiti seksualni život, ima predispoziciju prihvatiti predbračni spolni odnos svoje djece (Reiss prema Masters i dr., 2006: 247). Vjerojatno zbog toga, kada su roditelji primarni pružatelji zdravstvenog (seksualnog) odgoja, adolescenti imaju tradicionalnije seksualne vrijednosti i više stope apstinencije (Lewis prema Masters i dr., 2006: 247).

1.2. Adolescencija – stvaranje identiteta

Identitet se može definirati kao osobna karakteristika svakog pojedinca koju dijele članovi određene društvene skupine. Psiholozi najčešće koriste izraz identitet za označavanje osobnog identiteta, dok ga sociolozi koriste za označavanje društvenog identiteta. U sociologiji, izraz *pregovaranje o identitetu* odnosi se na proces u kojem osoba *pregovara* sa društvom o značenju svog identiteta. Pojedinci imaju sposobnost strukturirati svoje aktivnosti, kao i značenja koja im pridaju, zahvaljujući manje-više organiziranom sustavu društvenih i kulturnih uloga i sustavu značenja koje im se pripisuje. Ali, kako Hasanagić, Dekić i Vasić navode: „društvo nema jasan i konačan skup uloga, niti u društvu postoji apsolutni konsenzus o normama i značenjima koje uloge sa sobom nose. Da bi se razumjele prakse koje pojedinci imaju tijekom svog života, potrebno je razumjeti njihovo razumijevanje sebe i smisla i značaja ovih praksi u svakodnevnom životu“. Drugim riječima, ključno je prihvatiti i razumjeti različite oblike identiteta koji nastaju kao rezultat aktivnog odnosa između pojedinca i društva. Svaka osoba ima pravo definirati svoje tijelo i vlastiti identitet te zahtijevati da to društvo poštuje. To obuhvaća pravo na samoodređenje i mogućnost slobodnog izražavanja rodnog identiteta i seksualne orijentacije. Međutim, krute društvene klasifikacije roda, spola i seksualne orijentacije ne prepoznaju i ne priznaju postojanje i očitovanje različitosti izvan definiranih okvira i njihovih imanentnih obrazaca ponašanja i djelovanja (Hasanagić, Dekić, i Vasić, 2014: 11).

Adolescencija je vrlo intenzivno i često stresno razdoblje u životu mlade osobe, tijekom kojeg prolaze kroz brojne fizičke, psihološke i emocionalne promjene (Kuzman prema Huterer i Nagy, 2019: 138). Tijekom adolescencije događaju se događaji koji ostavljaju najveći emocionalni i psihološki utjecaj, kao i posljedice koje osobu mogu pratiti do kraja života. Interakcije s vršnjacima (drugim osobama iste dobi) postaju sve važnije jer adolescent pokušava izgraditi osjećaj osobnog identiteta i neovisnosti od roditelja i drugih osoba od autoriteta. Adolescenti jedan od drugog traže podršku i vodstvo, zaklinju se da će ispraviti greške starije generacije, no vrlo brzo otkrivaju da i njihova grupa vršnjaka ima svoja očekivanja, društvenu kontrolu i pravila ponašanja. Potreba adolescenata za slobodom često je popraćena željom da budu poput svojih prijatelja, unatoč činjenici da su te dvije želje ponekad u sukobu (Masters i dr., 2006: 245/246).

Pritisци grupe vršnjaka razlikuju od zajednice do zajednice, a također su pod utjecajem etničkih i ekonomski supkultura u istoj zajednici. U jednoj grupi pravila seksualnog ponašanja mogu biti vrlo tradicionalna i visoko se može cijiniti nevinost kod

djevojaka, a seksualne se aktivnosti ograničavati samo na „ozbiljne“ veze. Kada žena ne slijedi ova pravila, ona vrlo brzo razvija „reputaciju“ koja može naštetiti njenoj budućnosti i u očima muškaraca se vidi odraz „lake žene“. U drugoj grupi, seks se može promatrati kao statusni simbol, s „neiskusnim“ pojedincima i onima „koji sve znaju“. Ovakvo stajalište obično motivira članove takve grupe da započnu sa seksualnom aktivnošću da bi bili prihvaćeni. Smatra se da se pojavljuje nova tiranija seksualnih vrijednosti: vršnjaci od adolescenata očekuju da već u ranijoj dobi budu iskusni u seksualnom smislu, a oni koji se ne prilagode takvim pritiscima smatraju se staromodnima, nezrelima ili „konzervama“ (Chilman, 1979; Sarrel i Sarrel, 1979; Burkhart, 1989; prema Masters i dr., 2006: 246). Seksualne odluke koje donose adolescenti odražavaju njihovu psihološku spremnost, osobne vrijednosti, moralno zaključivanje, strah od negativnih posljedica i uključivanja u romantične veze. Ovi osobni čimbenici obično nisu u suglasnosti s pritiscima vršnjaka i u našem ih društvu adolescentice doživljavaju kao ograničenje više nego muški adolescenti. Čini se da adolescenti koji se uključuju u seksualne odnose i oni koji su blizu toga pridaju veće značenje osobnoj neovisnosti, oslabili su svoje veze s obitelji u korist oslanjanja na prijatelje, skloniji su eksperimentiranju drogom i alkoholom i više su politički aktivni od drugih vršnjaka (Jessor i Jessor, 1975; Henshaw i dr., 1989; prema Masters i dr., 2006: 246).

Neki adolescenti smatraju seks načinom da pokažu svoju sposobnost donošenja vlastitih, neovisnih odluka i suprotstavljaju se idealima starije generacije u potrazi za emancipacijom od roditeljskog i odraslog autoriteta. Njihova se sloboda ne postiže tako lako: adolescenti od starije generacije u naslijeđe dobivaju ustrajne dvostruke standarde i osjećaj krivnje u vezi seksualnosti. Stavovi adolescenata mijenjaju se brže od ponašanja; stavovi o jednakosti spolova danas su vrlo rašireni, ali još uvijek postoje dvostruki standardi. Od muškaraca se i dalje očekuje da budu inicijatori seksualnosti – kad žena preuzme takvu ulogu na nju se gleda kao na „agresivnu“ ili „preseksualnu“. Adolescenti nisu imuni na seksualne konflikte, pogrešne informacije ili sram; umjesto toga, čini se da zamjenjuju jedan skup problema drugim (Sarrel i Sarrel, 1979; Gagnon, 1989; prema Masters i dr., 2006: 246). Iako je seksualnost temeljna sastavnica ljudske osobnosti, kada je u pitanju adolescentska seksualnost, vrlo se često prikazuje kroz leću rizičnosti i promiskuiteta. Odrasli teško doživljavaju mlade ljude kao seksualna bića, a njihova seksualnost se često smatra nečim što treba regulirati i ograničiti (Hodžić i Bijelić prema Huterer i Nagy, 2019: 138). U Hrvatskoj adolescentnu seksualnost karakteriziraju jaka tradicionalna i konzervativna uvjerenja prema rodu i seksualnosti (Hodžić i Bijelić prema Huterer i Nagy, 2019: 138). Kao rezultat toga, nije iznenađujuće da su pitanja poput zdravstvenog (seksualnog) odgoja u školama,

predavanja mladima o kontracepcijskim sredstvima ili sprječavanju neželjene trudnoće i dalje smatraju kontroverznima. Razdoblje adolescencije obilježeno je brojnim fizičkim i psihosocijalnim promjenama s kojima se mladi susreću te utječu na formiranje seksualnog identiteta, na koji utječu i individualne i okolišne varijable. Poznato je da se mladi upuštaju u razna rizična ponašanja iz znatiželje, želje za eksperimentiranjem, uvjerenja da im se ništa loše ne može dogoditi – prije svega žele testirati svoju autonomiju i zrelost (Huterer i Nagy, 2019: 138).

1.2.1. Seksualna orijentacija

Seksualna orijentacija odnosi se na smjer nečije seksualne ili romantične privlačnosti. Izraz „seksualna sklonost“, koji se ponekad netočno koristi umjesto seksualne orijentacije, zavarava i treba ga izbjegavati, jer implicira da je nečija seksualna ili romantična privlačnost u potpunosti stvar osobnog izbora. Seksualna orijentacija u svim kulturama proizlazi iz složene interakcije bioloških i društvenih čimbenika koji još nisu u potpunosti shvaćeni (Giddens, 2009: 580). Osoba ne može birati svoju seksualnu orijentaciju – gej, lezbijski i biseksualni pojedinci nisu zavedeni, regrutirani ili naučeni da postanu LGBT pojedinci. Umjesto toga, seksualna orijentacija često izranja u adolescenciji. Mnogi odrasli homoseksualci i lezbijke opisuju adolescenciju kao razdoblje konfuzije u pogledu njihove seksualne orijentacije, prema retrospektivnim istraživanjima. Iako se većina odraslih homoseksualaca sjeća kako su se osjećali drugačije kao djeca, većina se nije prepoznala kao homoseksualna osoba tek u kasnoj tinejdžerskoj dobi (Greenberg, Bruess i Oswald, 2016: 712).

Kad adolescent otkrije da ima seksualnu orijentaciju koja se gleda kao „različita“ u društvu koje odgaja svoju djecu i adolescente za heteroseksualni svijet, to će za njega biti izvor velikih emocionalnih problema. Kao prvo, živimo prvenstveno u poprilično homofobnom društvu gdje se takav negativan stav prema homoseksualnosti prelijeva u odbacivanje, neprijateljstvo i okrutnost s različitih strana – uključujući roditelje, prijatelje i crkvu – što kod homoseksualnog adolescenta izaziva osjećaj „neprilagođenosti“. S druge strane, zbog toga što je prihvaćanje od strane grupe vršnjaka od vitalnog značenja za samopoštovanje većine adolescenata – mnogo važnije nego u bilo kojoj drugoj fazi životnog ciklusa – odsutnost lako prepoznatljive grupe vršnjaka uskraćuje homoseksualnom adolescentu važan izvor vanjske potpore za osjećaje prihvaćenosti i prihvatljivosti. Kao rezultat toga, mnogi adolescenti sa snažnom privlačnosti prema istom spolu bore se kontrolirati svoje porive pokušavajući se „uskладiti“ s heteroseksualnom normom. Dio ove

borbe može uključivati i fraze koje si adolescent sam govori da „samo prolazi kroz privremenu fazu“ ili povlačenje u socijalnu izolaciju, pri čemu katkad postaje snažno uključen u hobije koji se provode u samoći, kao što su kompjuteri, umjetnost ili glazba (Masters i dr., 2006: 255).

Za adolescente koji se prepoznaju kao homoseksualci, zdravi psihoseksualni razvoj nije lagan. Ne postoje priručnici, škole, ustanove ili lako dostupni modeli koje bi slijedili. Ustvari, ovaj je put obično popločen dezinformacijama, strahom i sramom. Seksualni razvoj homoseksualaca rezultat je učenja putem iskustva, tijekom kojih se mogu zaraziti smrtonosnim spolno prenosivim bolestima (AIDS), tijekom kojih su suočeni sa društvenom marginalizacijom i drugim strogim kaznama. Otpornost adolescenata i odraslih koji prežive krizu „izlaska u javnost“ svjedoči njihov razvoj seksualnog identiteta unatoč takvim preprekama (Remafedi prema Masters i dr., 2006: 255/256). Prirodna konfuzija identiteta u adolescenciji jednostavno je preosjetljiva da bi omogućila većini homoseksualaca da poduzmu tako drastičan korak – kao što je priznavanje svog identiteta članovima obitelji prije odrasle dobi – prije nego učvrste vlastiti osjećaj tko su oni ustvari (Masters i dr., 2006: 256).

Vrlo malo lezbijki prepoznaje svoje sklonosti sa sigurnošću u adolescentnim godinama; mnoge žene ne priznaju si homoseksualnu orijentaciju sve do kasnije faze u životu – često do nakon neuspjelog braka (Zitter prema Masters i dr., 2006: 255). Vrlo je malo žena, koje su poslije prepoznale svoju homoseksualnu prirodu, imalo seksualne odnose s drugom ženom tijekom adolescencije. Kod muških adolescenata koji se osjećaju „različiti“ postoji veća raznolikost. Mnogi od njih prepoznaju svoju seksualnu orijentaciju već od rane dobi i do adolescencije je prihvate kao jedan aspekt svog života. Drugi oprezno eksperimentiraju sa svojom privlačnosti prema istom spol – prvotno traže knjige, časopise i filmove kroz koje iskušavaju svoje reakcije i očekivanja. Kasnije sudjeluju u homoseksualnim aktivnostima, osobito kada se povežu s prijateljem koji im je sličan. Treći, koji u isto vrijeme osjećaju privlačnost prema djevojkama ali i privlačnost prema istospolnim aktivnostima, zbunjeni su i brinu oko svog seksualnog identiteta. Mnogi adolescenti koji imaju erotske porive prema drugim dječacima bore se s njima na razne načine: sudjeluju u sportu kako bi utvrdili svoju muževnost (i time dobili vršnjačko prihvaćanje); idu na spojeve s djevojkama i na druge se načine nastoje uklopiti u heteroseksualnu sliku; a najviše od svega, očajnički pokušavaju sakriti onaj dio sebe koji smatraju sramotnim, pa čak i opasnim. Ali unatoč svojim nastojanjima, većina homoseksualaca svoje prvo seksualno iskustvo s

drugim muškarcem ima tijekom adolescencije, a mnogi imaju i veći broj partnera do završetka srednje škole (Masters i dr., 2006: 255).

1.2.2. Rodni identitet

Prije nego li počnemo govoriti o rodnom identitetu, bilo bih potrebno napraviti distinkciju između pojmova „roda“ i „spola“. Izrazi „spol“ i „rod“ ponekad se koriste naizmjenično u svakodnevnom govoru (Devor i Dominic, 2015: 181). Godinama se u akademskim krugovima raspravljalo o tome koliko i na koji način biološko pripadanje muškom ili ženskom spolu uvjetuje razlike među pojedincima. Kada govorimo o muškarcima i ženama, mislimo na njihove biološke razlike, te govorimo o *spolu* kojem netko pripada. Ovisno o tome ponaša li se netko u skladu s onim što društvo ili kultura smatra poželjnim ili očekivanim ponašanjem muškarca ili žene, govorimo o *muževnosti* i *ženstvenosti*, odnosno *rodu* kojem netko pripada. Spol svoje podrijetlo ima u biologiji, a rod u procesu socijalizacije i odgoja. Rod se može definirati kao usvojene norme mišljenja i ponašanja koje društvo smatra poželjnim za muškarca ili ženu. Ove usvojene norme za osobu postaju *smjernice* za stvaranje slike o sebi – djelomično utječu na to kako osoba sebe doživljava i kako se prema tome treba ponašati (Hasanagić i dr., 2014: 12).

Spol se može sastojati od mnogih varijabli, poput kromosoma, hormona, unutarnjih i vanjskih reproduktivnih organa i sekundarnih spolnih karakteristika, koje se sve mogu pojaviti u bezbroj kombinacija. Obično se utvrđuje pri rođenju na temelju brzog vizualnog pregleda genitalija novorođenčeta. U većini slučajeva, ljudi su određeni kao žensko, muško ili *intersex* (Devor i Dominic, 2015: 181/182). Definiran u smislu bioloških karakteristika, spol je konstruirana matrica koja nudi samo dvije mogućnosti za izgled i potencijal svake osobe. Primarne anatomske značajke i kombinacije kromosoma označavaju osobe kao žensko (XX) ili muško (XY), te se od njih očekuje da se ponašaju i osjećaju u skladu s tom binarnom podjelom. Prema tome, od ženskih i muških pojedinaca ne očekuje se odstupanje niti u fizičkom izgledu niti u ponašanju od svog zadanog spola. Unatoč inzistiranju na binarnim razlikama, neki se ljudi rađaju u prostoru između – unutar dva, navodno potpuno suprotna spola mogućeg ljudskog postojanja. Stanje genitalnih, gonadalnih ili kromosomskih karakteristika koje nisu ni potpuno muške ni potpuno ženske naziva se interseksualnost ili interspolnost i to *nešto između* često može služiti kao osnova za diskriminaciju i nejednakost svih koji ne spadaju u dvije društveno zadane kategorije (Hasanagić i dr., 2014: 12-14).

Rod, kao i spol, se može *dodijeliti*, može biti *identitet* ili se može *pripisati*. Rod je društveni status izvorno dodijeljen pri rođenju na temelju pretpostavljene korespondencije između spola i roda. Budući da je uobičajeno da su spol i rod dvije riječi koje se koriste naizmjenično za istu stvar, kada se spol dodjeljuje pri rođenju na temelju pregleda genitalija, automatski se dodjeljuje i odgovarajući rod. Ljudi oblikuju svoj rodni identitet djelom putem prihvaćanja dodijeljenog spola, a djelom na temelju svoje udobnosti s dodijeljenim rodnom (Devor i Dominic, 2015: 182). Do treće godine života većina ljudi formira svoj temeljni rodni identitet, odnosno doživljava sebe kao dječaka ili djevojčicu. Roditelji, vršnjaci, učitelji, kulture i društva imaju utjecaj na razvoj rodnog identiteta. Roditelji od malih nogu uče svoju djecu kako da budu prepoznati kao muškarac ili žena, a usvojeno ponašanje učvršćuje se odrastanjem i druženjem. Djecu se potiče da biraju između muških i ženskih igračaka, kao i muških i ženskih zanimanja. Rodni identitet određuje naučeno ponašanje i ono je što uvjetuje rodne uloge. Važno je napomenuti da ne moraju sve osobe, ženskog ili muškog spola, nužno razviti muški ili ženski rodni identitet niti prihvatiti tradicionalne rodne uloge (Dračo, 2012: 391)

Svoj rodni identitet mladi učvršćuju tijekom adolescencije, promatrajući rodne uloge svojih roditelja i drugih odraslih. Rodni identitet obuhvaća osjećaj sebe kao muškarca ili žene, kao i osjećaj za uloge, vrijednosti, dužnosti i odgovornosti koje proizlaze iz toga što je osoba muškarac ili žena. Većina mladih ljudi ima čvrst osjećaj svoje muževnosti ili ženstvenosti prije adolescencije, ali u adolescenciji se pojavljuje jasna identifikacija s odraslim muškim i ženskim modelima. Oznake muževnosti i ženstvenosti razlikuju se ovisno o kulturi, a adolescenti ih usvajaju u većoj ili manjoj mjeri (Greenberg i dr., 2016: 712). Govoreći o rodnom identitetu, neizbježna je rasprava o rodnim stereotipima. Stereotipe možemo definirati kao često iskrivljene i pojednostavljene mentalne slike. Vezuju se uz određeni spol, dajući čitavu listu karakteristika – fizičkih ili psihičkih – koje taj spol opisuju. Kao rezultat toga, muškarci se predstavljaju kao agresivniji, objektivniji, dominantniji i aktivniji od žena – koje se asociraju s karakteristikama osjećajnosti, pričljivosti, pasivnosti i brižnosti (Dračo, 2012: 391/392)

1.2.3. Rodne uloge

Ljudi se rađaju s već postojećim predodžbama o tome što znači biti utjelovljen kao muškarac ili žena. Kao što piše filozofkinja Marilyn Frye: „Mi smo socijalno i komunikacijski bespomoćni ako ne znamo spol svih s kojima imamo veze“ (Frye prema Filax, 2006: 3). S obzirom da je u većini kultura neprikladno pokazivati svoje genitalije kako

bi se pomoglo u komunikaciji i drugim društvenim interakcijama, prikazivanje spola provodi se putem odjeće, ponašanjem, gestama, ukrasima, govorom i drugim manifestacijama ponašanja. Zajedno, kao što smo već rekli, ovi markeri ponašanja često se nazivaju rodom. Iako se ono što se smatra ispravnim rodnim ponašanjem mijenja s trendovima u popularnoj kulturi, ono što se ne mijenja jest vjerovanje da postoje samo dva prihvatljiva načina prikazivanja roda i da oni odražavaju da postoje samo dva spola. Štoviše, pretpostavlja se da su ova dva spola komplementarna: tijela jednog tipa ne samo da manifestiraju ponašanja povezana s tim tipom tijela, već također žele i sudjeluju u seksualnim odnosima s drugim tijelima za koja se smatra da ih seksualno i bihevioralno nadopunjuju. Ova priča o biološkom determinizmu koja povezuje spol, rod, seksualnu želju i praksu dominantni je rodni diskurs unutar naše kulture (Filax, 2006: 3).

Priča o koherentnosti tijela, ponašanja, seksualne želje i prakse toliko je važna da, ako se nečije tijelo ne podudara sa rodnom ulogom (ili seksualnom željom i praksom), postoje razrađeni mehanizmi za intervenciju, ispravljanje i u mnogim slučajevima kažnjavanje pojedinaca koji ne slušaju. Međutim, korisno je prisjetiti se razmišljanja Michela Foucaulta (1979) o disciplinama, ispitivanju, usklađenosti i normalizaciji (Filax, 2006: 4). O rodu se može razmišljati otprilike na isti način kao što je Foucault mislio o disciplinama (Shogan prema Filax, 2006: 4). Discipline definiraju standarde postignuća, ponašanja ili izvedbe za određene zadatke u odnosu na fizičke i društvene prostore unutar kojih se oni događaju. Svatko tko se bavi disciplinom mjeri se u odnosu na ove standarde i rangiraju jedni prema drugima. Učitelji i drugi stručnjaci u obrazovanju, na primjer, procjenjuju sposobnosti i ponašanja učenika. Kao „stručnjaci“ oni promatraju i ocjenjuju učenike u odnosu na standarde utvrđene za određeni predmet. Njihova zapažanja i prosudbe dio su procesa ispitivanja koji proizvodi informacije o položaju pojedinca u odnosu na utvrđene standarde u odnosu na druge. Ove informacije omogućuju izolaciju pojedinaca kako bi se njihove slabosti mogle ispraviti. Sudionici su podvrgnuti intervencijama koje su osmislili učitelji kako bi se zatvorio jaz između manjkave vještine ili ponašanja i onoga što nameće standard. Kao što Foucault (1979) ukazuje, ispitivanja omogućuju „da ih se upozna; da ih se promijeni“ (Foucault prema Filax, 2006: 4). Ispitivanje je također središnje u utjecanju na ljude da se pridržavaju rodnih standarda i normi. Stručnjaci u slučaju roda su sveprisutni: obitelj, prijatelji, crkveni vođe i učitelji koji promatraju i prosuđuju rodno ponašanje i interveniraju nagradama i kaznama kako bi se točno uskladili. Postoje i ovlašteni stručnjaci koji, kada se konzultiraju, koriste institucionalni autoritet za korištenje sofisticiranih tehnika modifikacije ponašanja kako bi normalizirali ponašanje. U

obrazovanju svaki učenik postaje sličniji drugim učenicima kako se otklanjaju odstupanja od standarda, a ponašanje ili vještine pojedinca približavaju se potrebnim. Ponovljenim intervencijama svi se približavaju standardu, odnosno normi. Isto tako, ponavljanje ponašanja i vještina roda učvršćuje predodžbe o normalnom, „stvarnom“ rodu (Filax, 2006: 4).

Drugi val feminizma dovodi spoj spola i roda u pitanje. Citat filozofkinje Simone de Beauvoir „ženom se ne rađa, već se postaje“ (de Beauvoir prema Filax, 2006: 6), dao je poticaj drugim misliocima da zamisle da biologija i ponašanje nisu neraskidivo povezani, da bi žensko tijelo moglo biti muževno i muško tijelo bi moglo biti ženstveno. Suvremeniji prikaz koji postavlja spol kao biološki, a rod kao društveni odražava se kao „općenitiji pojam koji obuhvaća sve društvene odnose koji razdvajaju ljude u diferencirane rodne statuse“ (Lorber prema Filax, 2006: 7). Lorber nastavlja: „Spol vidim kao instituciju koja uspostavlja obrasce očekivanja za pojedince, uređuje društvene procese svakodnevnog života, ugrađuje se u glavne društvene organizacije društva, kao što su ekonomija, ideologija, obitelj i politika, i je također entitet za sebe“ (Lorber prema Filax, 2006: 7). Rodne uloge i društvene norme uspostavljaju se na temelju seksualnosti i spolnih konvencija – tj. već uspostavljenih očekivanja od žena i muškaraca. Iz toga možemo uvidjeti da su rodne uloge definirane rodnim normama. Rodne norme su zapravo društveni kanoni kojima se propisuje prihvatljivo rodno izražavanje. Rodno izražavanje je vizualna i vanjska reprezentacija svake osobe koja se očituje kroz odijevanje, odjeću ili tjelesne oznake, frizuru, ponašanje i govor tijela (Bavčić, 2012: 388). Način na koji je tijelo odjeveno i ukrašeno možda je važnije od samog tijela (Ekins, Richard i King prema Svirčić, 2012: 479), jer putem oblačenja i ponašanja igramo u skladu s očekivanim rodnim ulogama i postajemo ono što društvo od nas očekuje. Sve je to u skladu s performativnom teorijom Judith Butler koja tvrdi da je rod naučena, uvijek iznova ponavljana, stilizacija tijela u smislu nadilaženja određenih obrazaca i očekivanja kako se ponaša žensko, a kako muško tijelo (Svirčić, 2012: 479).

1.2.4. Utjecaj medija na izgradnju seksualnog identiteta

Masovni mediji sve su pristupačniji način da ljudi saznaju i vide seksualno ponašanje. Mediji mogu biti posebno važni za mlade jer razvijaju vlastita seksualna uvjerenja i obrasce ponašanja, s obzirom da roditelji i škole i dalje oklijevaju raspravljati o seksualnim temama. Navodno, mladi u Sjedinjenim Američkim Državama prosječno provode 6 do 7 sati svaki dan uz neki oblik medija (Roberts prema Brown, 2002: 42). U ovom posredovanom svijetu, seksualni razgovori i prikazi postaju sve češći i eksplicitniji. Ovisno o glazbenom žanru (npr.

country, rock, rap), 1/5 do polovine glazbenih spotova sadrži neku vrstu seksualnosti ili erotičnosti (DuRant i dr. prema Brown, 2002: 42). Svake godine 2/3 holivudskih filmova dobije ocjenu R, a većina mladih gledala je te filmove mnogo prije nego što napune 16 godina (Greenberg i dr. prema Brown, 2002: 42). Iako su časopisi za adolescentice i žene, kao što su *Seventeen* i *Glamour*, proširili svoju pokrivenost o problematici seksualnog zdravlja tijekom posljednja dva desetljeća, većina reklamnog i uredničkog sadržaja u tim časopisima i dalje je usmjerena na ono što bi djevojke i žene trebale učiniti kako bi stekle i zadržale „svog muškarca“ (Walsh-Childers i dr. prema Brown, 2002: 42).

Sve do zadnjih nekoliko godina, mladi homoseksualci, lezbijke, biseksualne i transrodne osobe rijetko su bili zastupljeni u *mainstream* medijima. Unatoč činjenici da su neki programi namijenjeni mladima kao što su *Dawson's Creek* i *Will and Grace* uključivali homoseksualne likove, prevladava ono što su neki nazvali „obveznom heteroseksualnošću“ (Rich, 1986; Wolf i Kielwasser, 1991; prema Brown, 2002: 42). Pravilno predstavljanje pomaže u borbi protiv stereotipa i neznanja – što nije samo teorija. Istraživanje napravljeno 2015. godine pokazalo je da, kada su heteroseksualci više izloženi gej likovima na TV-u, više prihvaćaju jednakost homoseksualaca. Povrh toga, istraživanje GLAAD-a i P&G-a iz 2020. godine pokazalo je da je *queer*¹ zastupljenost povećala prihvaćanje *queer* osoba do 45%. Iz toga se da zaključiti da je reprezentacija važna. Razlog zašto ovo funkcionira je jednostavan: gledanje *queer* likova na ekranu normalizira postojanje *queerness*-a. A kada ti likovi imaju uvjerljive unutarnje živote i *relatable struggles*, *queer* postojanje je destigmatizirano. Iako ovo zasigurno nije lijek za svu seksualnu i rodnu netoleranciju, predstavlja dobar početak – posebno za stariju generaciju (Heckin' Unicorn, 2021) koja predstavlja uzor za djecu. Dostupnost seksualno eksplicitnog sadržaja značajno se proširila zahvaljujući internetu. Internet može imati i pozitivne i negativne učinke na seksualno zdravlje. Prema jednom nacionalnom istraživanju mladih (u dobi od 10 do 17 godina) koji su redovito koristili internet, svaka četvrta osoba je rekla da se susrela s neželjenom pornografijom u posljednjih godinu dana, a jedna od pet je bila izložena neželjenim seksualnim prozivima ili pristupima (Finkelhor i dr. prema Brown, 2002: 42). Istovremeno, brojne web stranice, poput *iwannaknow.org* Američkog udruženja za socijalno zdravlje, promiču zdravo seksualno ponašanje i pružaju mladima savjete o komunikaciji u odnosima, kao i o metodama zaštite od spolno prenosivih bolesti (Brown, 2002: 42).

¹ *Queer* je sveobuhvatan *umbrella* pojam, koji označava sve seksualne disidente, iako ne striktno homoseksualne, i sve oblike seksualnosti (Ćuzulan, 2012: 400).

Unatoč sve većoj zabrinutosti javnosti o potencijalnim zdravstvenim rizicima rane, nezaštićene seksualne aktivnosti, većina masovnih medija rijetko prikazuje tri odgovorna seksualna ponašanja: predanost, kontracepciju i razmatranje posljedica. Iako je više od polovice parova koji se upuštaju u spolni odnos na televiziji u uspostavljenoj vezi, 1 od 10 su parovi koji su se upoznali tek nedavno, te 1/4 ne održava vezu nakon seksa (Kunkel i dr. prema Brown, 2002: 42). Samo oko 1 od 10 televizijskih programa koji uključuju seksualni sadržaj spominju moguće posljedice ili potrebu za korištenjem kontracepcijskih sredstava ili zaštite od spolno prenosivih bolesti. Nenamjerne trudnoće rijetko se prikazuju kao ishod nezaštićenog spolnog odnosa, a spolno prenosive bolesti osim HIV/AIDS-a gotovo se nikada ne spominju (Kunkel i dr. prema Brown, 2002: 42). Tema pobačaja je tabu, previše kontroverzna za komercijalne televizije i časopise (Walsh-Childers i dr. prema Brown, 2002: 42).

Model medijske prakse (Steel prema Schooler, Kim i Sorsoli, 2006: 50) pretpostavlja da adolescenti „biraju medije i komuniciraju s medijima na temelju toga tko su ili tko žele biti u tom trenutku“ (Brown, Steele i Walsh-Childers prema Schooler i dr., 2006: 50). Te teorije osporavaju karakterizaciju djece kao praznih plovila, pretvaraju ih u utjelovljena plovila – kao aktivne potrošače koji gledaju televiziju u određenom okruženju, u određeno vrijeme i s jedinstvenim nizom motivacija i interpretacija. Mnoge strategije osmišljene kako bi smanjile negativan utjecaj televizije na djecu ciljaju na sposobnost roditelja da ograniče koliko i koju vrstu televizijskog sadržaja gledaju njihova djeca (Villani, Olson i Jellinek prema Schooler i dr., 2006: 50). Napori roditelja da ograniče izloženost djece televiziji nazivani su restriktivnim posredovanjem i mogu uključivati poštivanje televizijskih sustava, ograničavanje vremena gledanja ili kanala ili nametanje pravila o određenim programima (Bybee, Robinson i Turow, 1982; Van den Bulck i Van den Bergh, 2000; Abelman, 2001; prema Schooler i dr., 2006: 50). Roditelji koji žele ograničiti gledanje televizije svoje djece suočavaju se s nekoliko izazova. Prvo, velik dio sadržaja koji roditelji obično žele da njihova djeca izbjegavaju (npr. nasilje, seksualnost) sveprisutan je na televiziji (Cantor i Wilson prema Schooler i dr., 2006: 50). Stoga, kada roditelji pokušavaju zabraniti određeni program ili skup programa, djeca često odgovore pronalaskom drugog programa s usporedivim sadržajem (Van den Bulck i Van den Bergh prema Schooler i dr., 2006: 50). Drugo, roditeljska ograničenja mogu imati učinak suprotan onome što je zamišljeno, što dovodi do povećanog interesa za zabranjeni sadržaj, posebno među starijom djecom i adolescentima (Nathanson, 2002; Bushman i Cantor, 2003; prema Schooler i dr., 2006: 50). Uistinu, televizijska upozorenja koja savjetuju roditeljsku diskreciju često završe suprotno od

predviđenog: programi s takvim savjetima imaju tendenciju privlačenja mladih gledatelja (Bushman i Stack prema Schooler i dr., 2006: 50). Vjerojatno zbog ovih prepreka, dokazi o učinkovitosti restriktivnog posredovanja ostaju mješoviti (Abelman, 1987; Atkin i dr., 1991; St. Peters i dr., 1991; Valkenburg i dr., 1999; Vandewater i dr., 2005; prema Schooler i dr., 2006: 50).

Iako dijete i adolescent mogu gledati iste vrste televizijskih sadržaja, gledanje televizije u adolescentnom tijelu može promijeniti istaknutost i značenje tog sadržaja. U pubertetu tijela adolescenata u razvoju dovode do dramatičnih promjena u načinu na koji tinejdžeri sebe doživljavaju (npr. kao da ne ispunjavaju idealiziranu veličinu tijela ili oblik) i načinu na koji ih drugi gledaju (tj. kao spolno zreli) (Diorio i Munro prema Schooler i dr., 2006: 51). Opsežno istraživanje zabilježilo je nagli pad samopoštovanja u ranoj adolescenciji (Seidman, Allen, Aber, Mitchell i Feinman, 1994; Wigfield i Eccles, 1994; prema Schooler i dr., 2006: 51), dok su neki adolescenti doživjeli kontinuirani pad samopoštovanja tijekom ukupne adolescencije (Cantin i Boivin prema Schooler i dr., 2006: 51). Ovi padovi samopoštovanja često se pripisuju slici tijela; uistinu, u svom opsežnom radu na dječjem razvoju samopoimanja, Harter (2003) je otkrila da najvažniji prediktor globalnog samopoštovanja adolescenata je njihova percepcija vlastite fizičke atraktivnosti, što implicira da su zadovoljstvo i samopoštovanje tijela usko povezani (Harter prema Schooler i dr., 2006: 51). Štoviše, utvrđeno je da je pubertet dosljedno povezan s povećanjem tjelesnog nezadovoljstva i kod djevojčica i kod dječaka (Gralen, Levine, Smolak i Murnen, 1990; Folk, Pedersen i Cullari, 1993; Swarr i Richards, 1996; Parkinson, Tovee i Cohen-Tovee, 1998; Craft, Pfeiffer i Pivarnik, 2003; prema Schooler i dr., 2006: 51).

1.3. Mladost – učvršćivanje identiteta

Na mlade se gleda kao na zasebnu, dobno specifičnu društvenu skupinu sa skupom zajedničkih društvenih značajki. Prije svega, riječ je o osobama, koje su u odnosu na starije, obično nižeg društvenog statusa, što se izražava njihovom lošijom integracijom u opći društveni život, kao i formiranjem različitih generacijski strukturiranih subkulturnih obrazaca ponašanja. S druge strane, mladi su društvena skupina s unutarnjom društvenom podijeljenošću koja odražava podjelu zajednice u kojoj žive. Intrageneracijska diferencijacija uzrokovana je različitim socioekonomskim, društvenim i kulturnim okruženjima u kojima se mladi socijaliziraju i preuzimaju dugoročne društvene uloge. Budući da je mladost razdoblje prijelaza između djetinjstva u odraslu dob, univerzalna osobina mladih je niska životna dob. Donja granica mladosti obično se postavlja u dobi od 15 godina, dok gornja granica varira, obično se zaustavlja u dobi od 24 godine, ali povremeno u dobi od 29 ili 34 godine. Prema studijama, postoji trend širenja granica mladosti na raniju životnu dob zbog ranijeg puberteta, te na kasniju životnu dob zbog kasnijeg stupanja u takozvani svijet odraslih (Ilišin, Bouillet, Gvozdanović i Potočnik, 2013: 9/10).

Identitet se ogleda u konzistentnosti osobnosti, u različitim situacijama, kontekstima i vremenu (Erikson prema Arnold, 2017: 1), predstavljajući koherentnu integraciju nečijeg samorazumijevanja, ciljeva, vrijednosti i ponašanja koja se konstruira kroz životne izbore koje osoba donosi (Eichas i dr. prema Arnold, 2017: 1). Zbog fizičkih, kognitivnih, društvenih i emocionalnih promjena koje se događaju tijekom drugog desetljeća života, kao što smo već rekli, *adolescencija* je vrijeme kada mladi počinju *propitivati* svoj identitet i započinju proces odgovaranja na pitanje „tko sam ja?“, pitanje ključno za cjeloživotno psihosocijalno blagostanje i napredak (Arnold, 2017: 1), dok u *mladosti učvršćuju* odgovor na to pitanje. Identitet se često predstavlja kao nešto što treba postići, kao da se uz taj određeni zadatak može s povjerenjem postaviti kvačica i nastaviti dalje u sigurnom posjedovanju samodefiniranja. U stvarnosti, formiranje identiteta, koje se ozbiljno odvija tijekom adolescencije, odvija se u kontinuiranom ciklusu potvrđivanja i ponovnog procjenjivanja tijekom ukupnog životnog vijeka osobe (Eichas i dr., 2015; Côté i Levine, 2016; prema Arnold, 2017: 2). Formiranje identiteta i samorazvoj, prema Côtéu i Levineu, su paralelni ali različiti aspekti ljudskog razvoja. Formiranje identiteta je više usmjereno na stabiliziranje sebe tijekom vremena, identificiranje društvenih uloga i raspoređivanje tih društvenih uloga (Côtéu i Levineu prema Arnold, 2017: 2).

Waterman (1984) je opisao identitet kao „jasan osjećaj sebe, sastavljen od ciljeva, vrijednosti i ponašanja kojima je osoba čvrsto predana, koji daju svrhu, smjer i smisao životu mlade osobe“ (Waterman prema Arnold, 2017: 3). Waterman (1984) predstavlja dva moguća pokretača urođene potrage za osobnim identitetom. Prvi se temelji na otkrivanju vlastitog pravog jastva. U pojam otkrića implicirana je ideja da nečiji identitet već postoji – predodređenje koje treba otkriti. Pristup identitetu otkrićem ima svoje korijene u aristotelovskoj etici da svaki čovjek ima pravo jastvo koje treba otkriti i da svaka osoba ima obvezu upoznati svoje pravo jastvo (Norton prema Arnold, 2017: 3). Drugi pokretač za formiranje identiteta, prema Watermanu (1984), je stvaranje, što implicira da ne postoji jedno „istinsko“ jastvo, već mnogo mogućih jastva koji se mogu stvoriti osobnim istraživanjem, pokušajima i pogreškama, te podržani ili ograničeni, interakcijom s kontekstom u kojem se mlada osoba razvija. Doista, istraživanje se može promatrati kao osnovni proces koji vodi formiranje identiteta (Berman i dr. prema Arnold, 2017: 3).

Za većinu mladih formiranje seksualnog identiteta je cjeloživotni proces koji počinje prije puberteta, tijekom kojeg vremena mladi uspostavljaju stavove i preferencije o seksualnoj privlačnosti i iskustvu (Graber i Archibald prema Mills-Koonce i dr., 2018: 639). To može uključivati seksualne aktivnosti za neke mlade osobe, dok za druge može biti jednostavno mentalna vježba. Ipak, ovi susreti dovode do novog razumijevanja sebe i načina na koji ta osoba komunicira s drugima (Troiden prema Mills-Koonce i dr., 2018: 639). Ovo ključno razdoblje formiranja identiteta teško je za sve mlade, ali može biti posebno teško za LGBTIQ+ mlade koji su stalno izloženi heteronormativnom društvu koje eksplicitno i implicitno jača seksualna i rodna očekivanja koja su nekompatibilna s njihovim LGBTIQ+ identitetima u razvoju. S vremenom, kako se njihovi seksualni ili rodni identiteti učvršćuju, LGBTIQ+ mladi moraju privatno prihvatiti razliku između svog identiteta i onoga što se od njih kulturološki očekuje (Mills-Koonce i dr., 2018: 639).

2. Metodološki i empirijski aspekti istraživanja

2.1. Ciljevi istraživanja

Temeljni cilj istraživanja je ispitati utjecaj obitelji i društva na razvoj seksualnog identiteta i seksualnog ponašanja mladih.

Posebni ciljevi istraživanja su:

1. ispitati razvoj identiteta mladih u doba adolescencije
2. ispitati utjecaj obiteljske komunikacije i kohezije na razvoj seksualnog identiteta i seksualnog ponašanja mladih
3. ispitati utjecaj roditeljskih odgojnih stilova na razvoj seksualnog identiteta i seksualnog ponašanja mladih
4. ispitati utjecaj medija na razvoj seksualnog identiteta i seksualnog ponašanja mladih

2.2. Hipoteze istraživanja

H1: Žene su češće nalazile primjer „perfektnog“ tijela/lica putem medija nego muškarci.

H2: Muškarci su manje razgovarali o seksualnim temama – kao što su ljubav i ljubavne veze, započinjanje seksualnih odnosa, seksualno ponašanje među mladima, seksualne orijentacije, spolno prenosive bolesti, neželjena trudnoća, kontraceptivna sredstva te slika tijela – sa svojim roditeljima nego žene.

H3: Žene su više preispitivale svoj rodni identitet i seksualnu orijentaciju nego muškarci

2.3. Uzorak istraživanja

Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku od 200 ispitanika (N=200) u dobi od 18 do 29 godina. U istraživanju je sudjelovao 31 muškarac (15,5%), 168 žena (84%) i 1 nebinarna osoba (0,5%).

2.4. Korištena istraživačka metoda

U ovom istraživanju korištena je anketa kao istraživačka metoda. Anketa je najčešće korištena metoda prikupljanja podataka u društvenim znanostima, posebno pogodna za opisna i kauzalna istraživanja. U širem smislu anketa se shvaća kao „svako prikupljanje podataka uz pomoć postavljanja pitanja“, dok se „pismeno prikupljanje podataka... uz pomoć upitnika“ smatra anketom u užem smislu. Podaci dobiveni anketom se obično analiziraju

kvantitativno, koristeći različite statističke metode; dijelovi ankete mogu sadržavati i pitanja otvorenog tipa, čija obrada uključuje kvalitativan pristup podacima. Anketa se može provesti izravnim kontaktom sa sudionikom istraživanja koji postavlja pitanja (strukturirani intervju), sudionicima koji samostalno popunjavaju upitnik („podijeli pa skupi“), putem telefona, poštom i putem interneta (Pološki Vokić, Sinčić Ćorić, Tkalac Verčić, 2011: 103).

2.5. Mjerni instrument

Kao istraživački instrument, u ovom istraživanju korišten je anketni upitnik. Upitnik je unaprijed određen popis pitanja koja se postavljaju sudionicima istraživanja. Svi sudionici odgovaraju na isti niz pitanja koja su organizirana određenim redoslijedom, što omogućuje učinkovito prikupljanje podataka na velikim uzorcima (Pološki Vokić i dr., 2011: 103). Upitnik se može sastojati od otvorenih i zatvorenih pitanja – otvorena pitanja su ona u kojima odgovor nije ponuđen. Kada se koriste u upitniku, sudionik (ili istraživač) zapisuje odgovore vlastitim riječima. Kao dio upitnika, zatvorena pitanja daju potencijalne odgovore, tako da sudionik ili istraživač označava kategoriju koja najbolje odgovara odgovoru sudionika (Pološki Vokić i dr., 2011: 119).

Za potrebe ovoga istraživanja napravljen je upitnik od 20 pitanja² tj. 96 operacionalnih varijabli. Prvi dio ispituje sociodemografska obilježja ispitanika, a drugi vrijednosno-ideološke stavove tj. iskustva i stavove mladih u adolescenciji i sadašnjosti. Uz standardnu strukturu pitanja i ponuđenog odgovora, za pojedine varijable korištena je i Likertova skala s manjim brojem pozicija: *1 – ne slažem se, 2 – niti se slažem, niti se ne slažem, te 3 – slažem se*. Anketa je napravljena pomoću Google Obrasca te je ispitanicima naglašeno da je sudjelovanje u istraživanju anonimno i dobrovoljno. Upitnik je bio podijeljen putem društvenih mreža, e-mailom, pomoću studentskih i drugih udruga kao i organizacija.

² Neka pitanja su preuzeta, ili u cijelosti ili modificirana, iz radova drugih autora. Riječ je o sljedećim pitanjima: 11. pitanje – Cox, A.; Bentovim, A. (2000). Framework for the Assessment of Children in Need and their Families. The Family Pack of Questionnaires and Scales. The Stationery Office. Str: 6-50; 13. i 15. pitanje – Klein, V.; Becker, I.; Štulhofer, A. (2018). Parenting, Communication about Sexuality, and the Development of Adolescent Womens' Sexual Agency: A Longitudinal Assessment. Journal of Youth and Adolescence; 16., 17., 18. i 19. pitanje – Uvodić, I. (2019). Stavovi mladih o istospolnim zajednicama. Završni rad. Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet.

3. Rezultati i rasprava

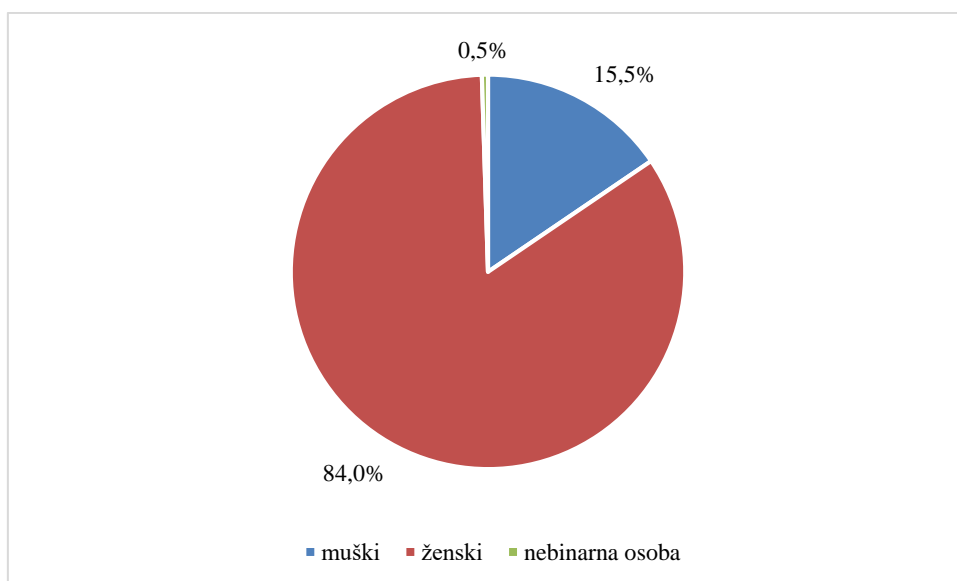
3.1. Sociodemografska obilježja ispitanika

U istraživanju je sudjelovalo 200 ispitanika, 31 muškarac (15,5%), 168 žena (84%) i 1 nebinarna osoba (0,5%) (vidi tablični i grafički prikaz 1). Oko polovice ispitanika u dobi je od 22 do 25 godina (54,5%), dok ih je manje od trećine u dobi od 26 do 29 godina (25,5%) i od 18 do 21 godinu (19,5%) (vidi tablični i grafički prikaz 2).

Tablični prikaz 1. Spol ispitanika

<i>spol</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
muški	31	15,5
ženski	168	84
nebinarna osoba	1	0,5
Ukupno	200	100

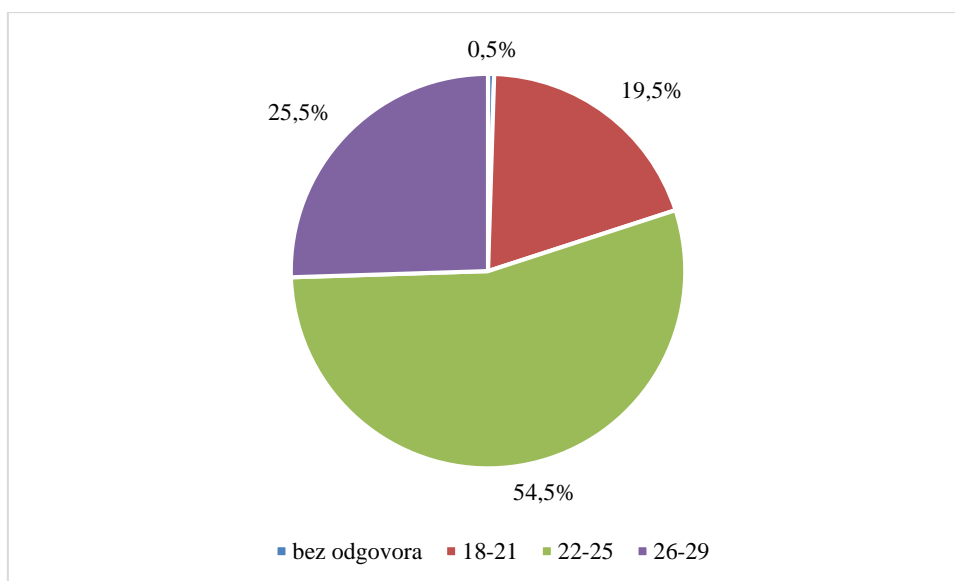
Grafički prikaz 1. Spol ispitanika

Tablični prikaz 2. Dob ispitanika

<i>dob</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
bez odgovora	1	0,5
18-21	39	19,5
22-25	109	54,5
26-29	51	25,5
Ukupno	200	100

Grafički prikaz 2. Dob ispitanika

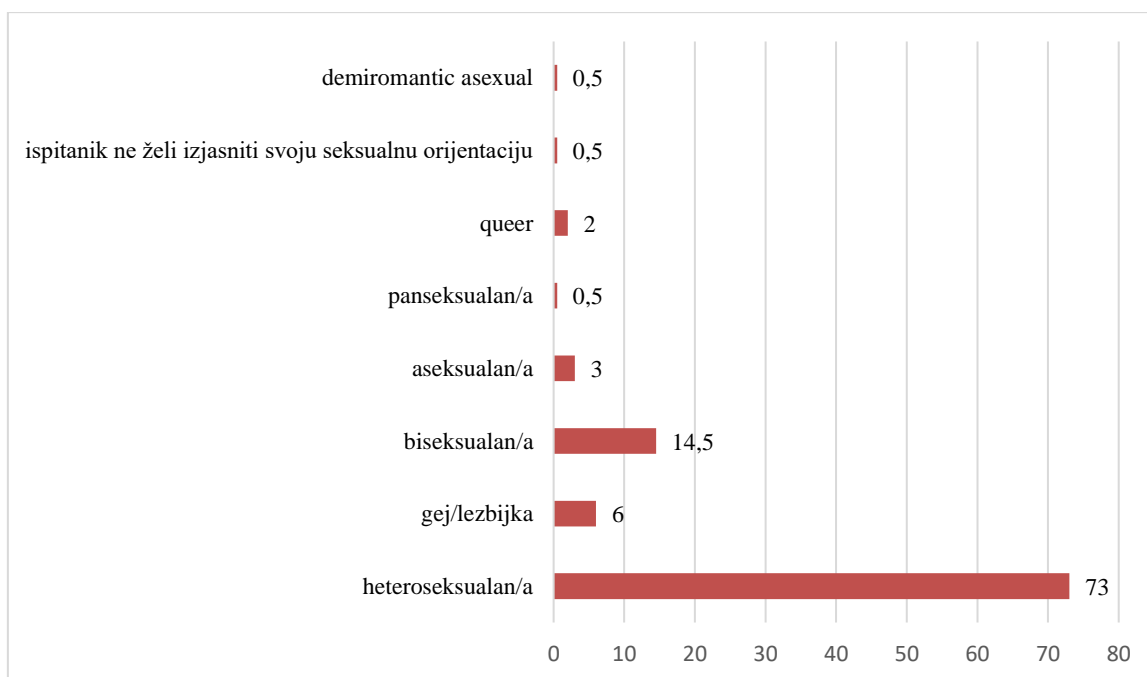

Pri izjašnjavanju seksualne orijentacije, mladi se većinom identificiraju kao heteroseksualci (73%), dok ih se manjina identificira kao biseksualci (14,5%), gej/lezbijka (6%), aseksualci (3%) i queer (2%). Isti postotak dijele mladi koji se identificiraju kao panseksualci (0,5%) i *demiromantic asexual* (0,5%) te osoba koja nije željela izjasniti svoju seksualnu orijentaciju (0,5%) (vidi tablični i grafički prikaz 3).

Tablični prikaz 3. Seksualna orijentacija ispitanika

<i>seksualna orijentacija</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
heteroseksualan/a	146	73
gej/lezbijka	12	6
biseksualan/a	29	14,5
aseksualan/a	6	3
panseksualan/a	1	0,5
queer	4	2
ispitanik ne želi izjasniti svoju seksualnu orijentaciju	1	0,5
<i>demiromantic asexual</i>	1	0,5
Ukupno	200	100

Grafički prikaz 3. Seksualna orijentacija ispitanika

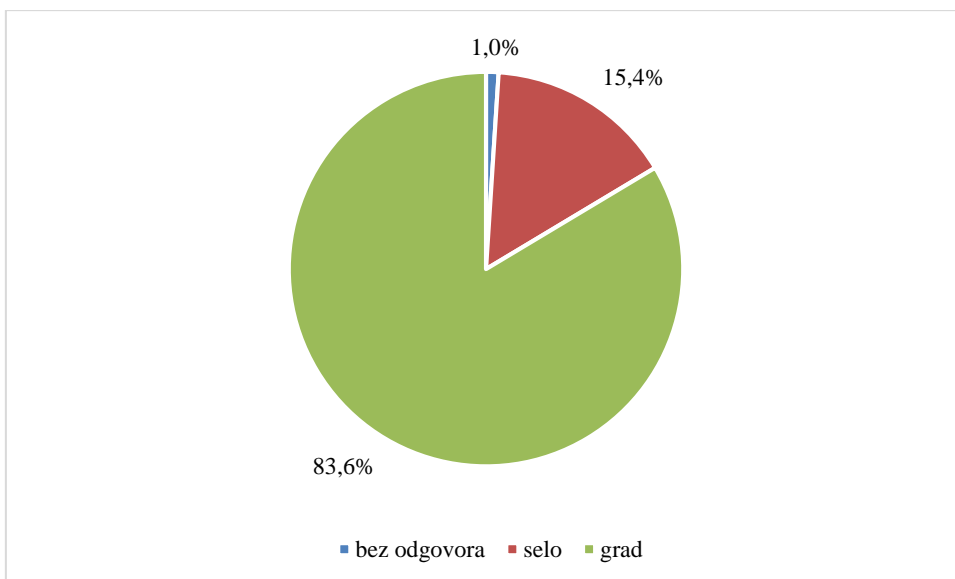

Većina ispitanika stanuje u gradu (81,5%), dok manjina mladih živi na selu (15%) i na otoku (2,5%) (vidi tablični i grafički prikaz 4). Kao najviši završeni stupanj obrazovanja manje od polovice mladih navodi preddiplomski studij (42%), te ih manje od trećine spominje srednju školu (28,5%) i diplomski studij (26,5%). Najmanje mladih navodi osnovnu školu (2%) te poslijediplomski studij (1%) kao najviši završeni stupanj obrazovanja (vidi tablični i grafički prikaz 5).

Tablični prikaz 4. Mjesto stanovanja ispitanika

<i>mjesto stanovanja</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
bez odgovora	2	1
selo	30	15
grad	163	81,5
otok	5	2,5
Ukupno	200	100

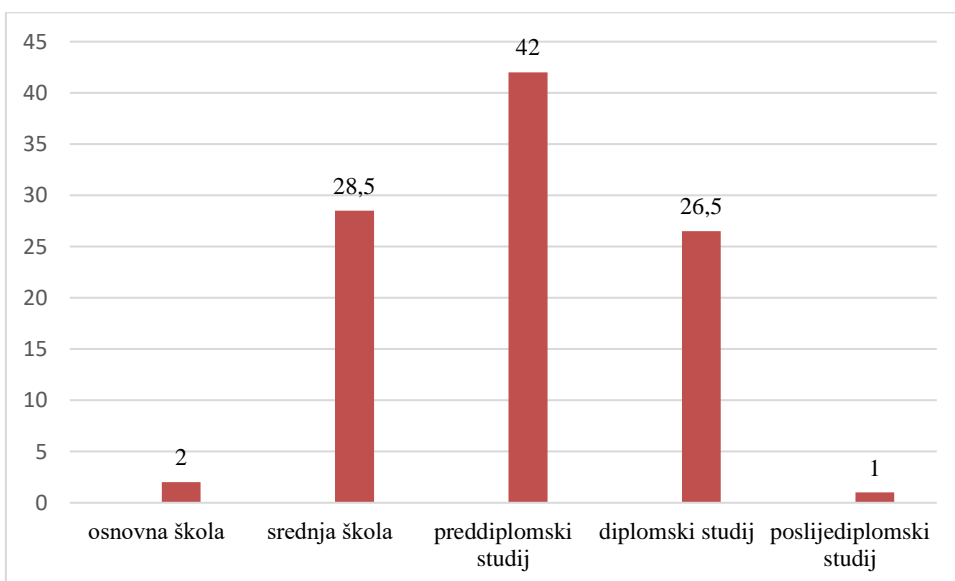
Grafički prikaz 4. Mjesto stanovanja ispitanika

Tablični prikaz 5. Završeni stupanj obrazovanja ispitanika

<i>završeni stupanj obrazovanja</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
osnovna škola	4	2
srednja škola	57	28,5
preddiplomski studij	84	42
diplomski studij	53	26,5
poslijediplomski studij	2	1
Ukupno	200	100

Grafički prikaz 5. Završeni stupanj obrazovanja ispitanika

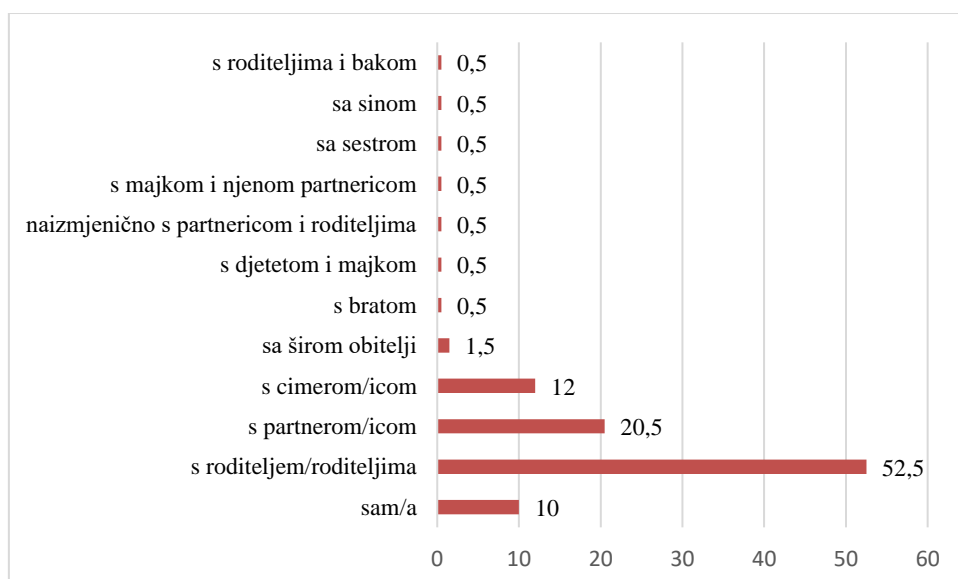

Oko polovice mladih živi s roditeljem/roditeljima (52,5%) te ih petina živi s partnerom/icom (20,5%). Najmanje ispitanika stanuje s cimerom/icom (12%), sami (10%) ili sa širom obitelji (1,5%). Podjednak je postotak onih mladi koji žive s bratom (0,5%), sestrom (0,5%), s djetetom i majkom (0,5%), naizmjenično s partnericom i roditeljima (0,5%), s majkom i njenom partnericom (0,5%), sa sinom (0,5%), te s roditeljima i bakom (0,5%) (vidi tablični i grafički prikaz 6). Što se tiče iznosa mjesečnih prihoda kućanstva, kod većine mladih su viši od 13.000 kn (25%), a kod manjeg broja ispitanika su manji od 5.000 kn (9,5%) (vidi tablični i grafički prikaz 7).

Tablični prikaz 6. Osoba/-e s kojima ispitanici žive

<i>osoba/-e s kojima ispitanici žive</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
sam/a	20	10
s roditeljem/roditeljima	105	52,5
s partnerom/icom	41	20,5
s cimerom/icom	24	12
sa širom obitelji (npr. baka ili djed ili teta/ujak)	3	1,5
s bratom	1	0,5
s djetetom i majkom	1	0,5
naizmjenično s partnericom i roditeljima	1	0,5
s majkom i njenom partnericom	1	0,5
sa sestrom	1	0,5
sa sinom	1	0,5
s roditeljima i bakom	1	0,5
Ukupno	200	100

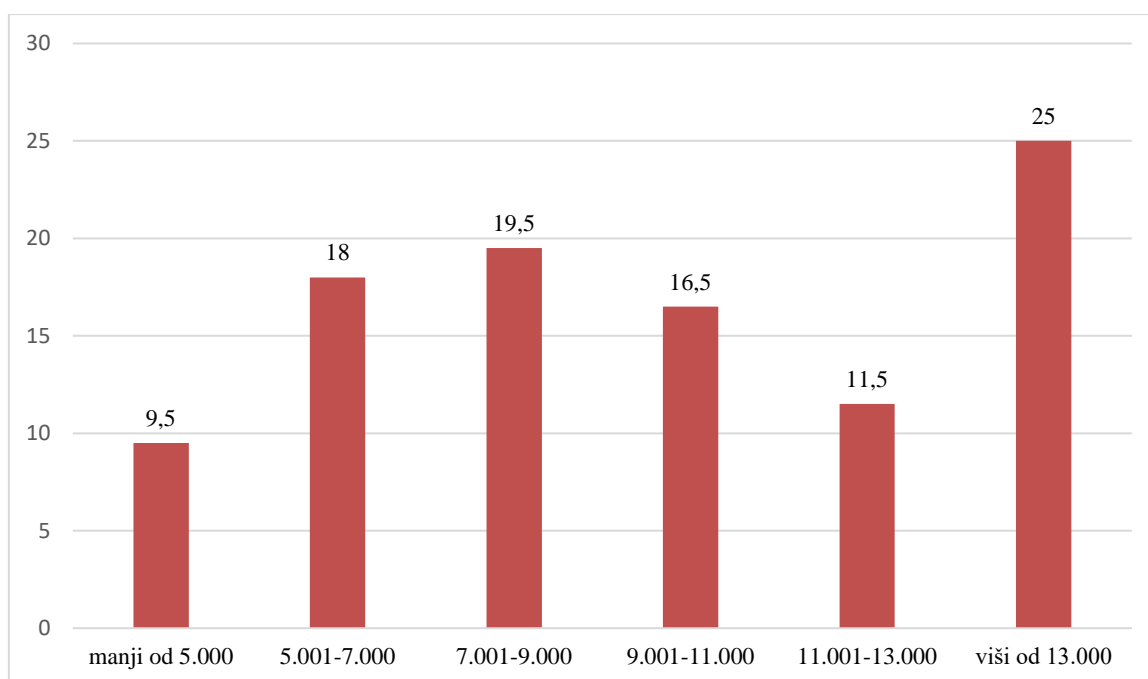
Grafički prikaz 6. Osoba/-e s kojima ispitanici žive

Tablični prikaz 7. Mjesečni prihodi kućanstva

<i>mjesečni prihodi kućanstva</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
manji od 5.000	19	9,5
5.001-7.000	36	18
7.001-9.000	39	19,5
9.001-11.000	33	16,5
11.001-13.000	23	11,5
viši od 13.000	50	25
Ukupno	200	100

Grafički prikaz 7. Mjesečni prihodi kućanstva

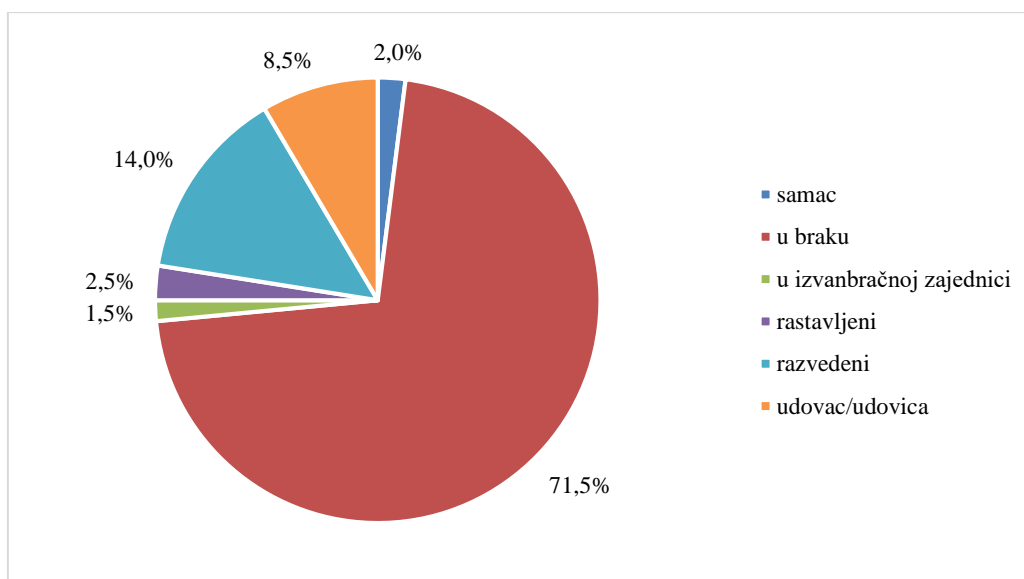

Roditelji većine mladih su u braku (71,5%), dok ih najmanje iskazuje da su im roditelji u izvanbračnoj zajednici (1,5%). Roditelji 14% ispitanika su razvedeni, dok 8,5% navodi da im je roditelj udovac/udovica. Ostatak ispitanika ističe da su im roditelji rastavljeni (2,5%) te da im je roditelj samac (2%) (vidi tablični i grafički prikaz 8).

Tablični prikaz 8. Bračni status roditelja

<i>bračni status roditelja</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
samac	4	2
u braku	143	71,5
u izvanbračnoj zajednici	3	1,5
rastavljeni (u braku su ali ne žive zajedno)	5	2,5
razvedeni (razdvojeni po zakonu)	28	14
udovac/udovica	17	8,5
Ukupno	200	100

Grafički prikaz 8. Bračni status roditelja

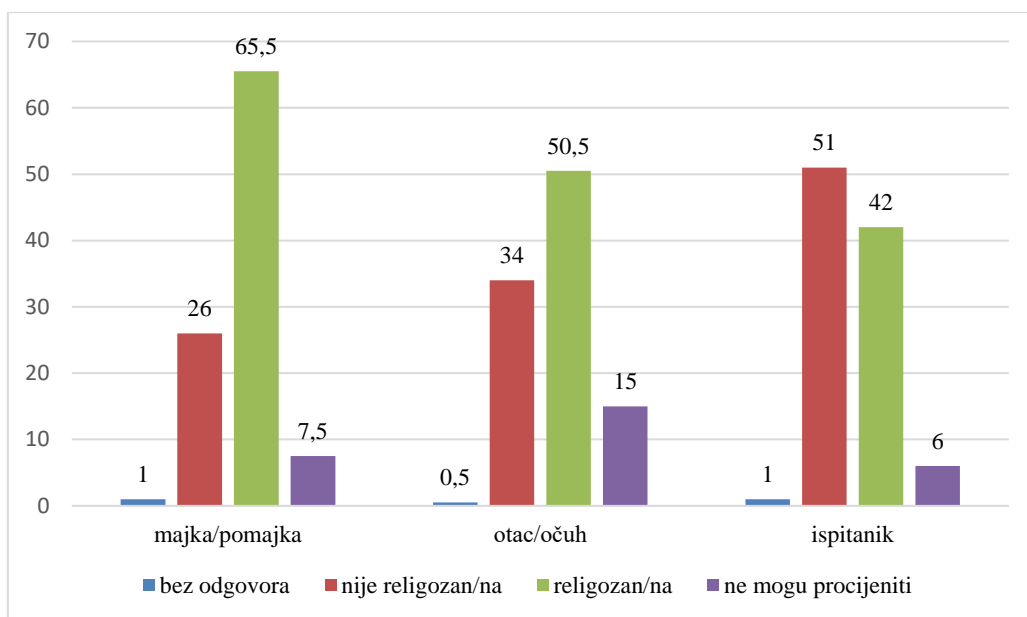

Kod religiozne osviještenosti svoje obitelji, mladi bi i za majku/pomajku (65,5%) i za oca/očuha (50,5%) rekli da su religiozni. Za razliku od svojih roditelja, oko polovice mladih za sebe navode da nisu religiozni (51%) (vidi tablični i grafički prikaz 9). Što se tiče političke orijentacije obitelji, nailazimo na različita „stajališta“ – manje od trećine majki/pomajki su apolitične (26%), dok za oca/očuha 27,5% mladih smatra da su pripadnici desnice. Za sebe, 32% mladih iskazuje da su apolitični, no valja napomenuti da samo 0,5% manje mladih sebe smatra ljevičarima (31,5%) (vidi tablični i grafički prikaz 10).

Tablični prikaz 9. Religiozna osviještenost obitelji

religiozna osviještenost obitelji	majka/pomajka		otac/očuh		ispitanik	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
bez odgovora	2	1	1	0,5	2	1
nije religiozan/na	52	26	68	34	102	51
religiozan/na	131	65,5	101	50,5	84	42
ne mogu procijeniti	15	7,5	30	15	12	6

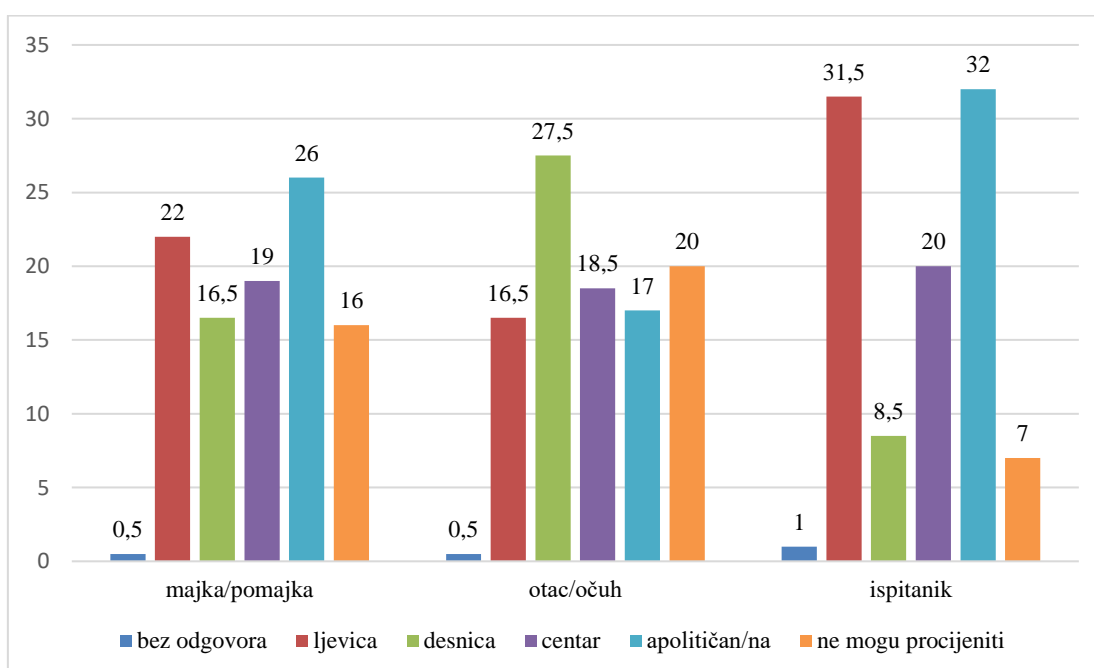
Grafički prikaz 9. Religiozna osviještenost obitelji

Tablični prikaz 10. Politička orijentacija obitelji

<i>politička orijentacija obitelji</i>	majka/pomajka		otac/očuh		ispitanik	
	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
bez odgovora	1	0,5	1	0,5	2	1
ljevica	44	22	33	16,5	63	31,5
desnica	33	16,5	55	27,5	17	8,5
centar	38	19	37	18,5	40	20
apolitičan/na (ne bavi se ili nema interesa za politiku)	52	26	34	17	64	32
ne mogu procijeniti	32	16	40	20	14	7

Grafički prikaz 10. Politička orijentacija obitelji

3.2. Vrijednosno-ideološki stavovi ispitanika

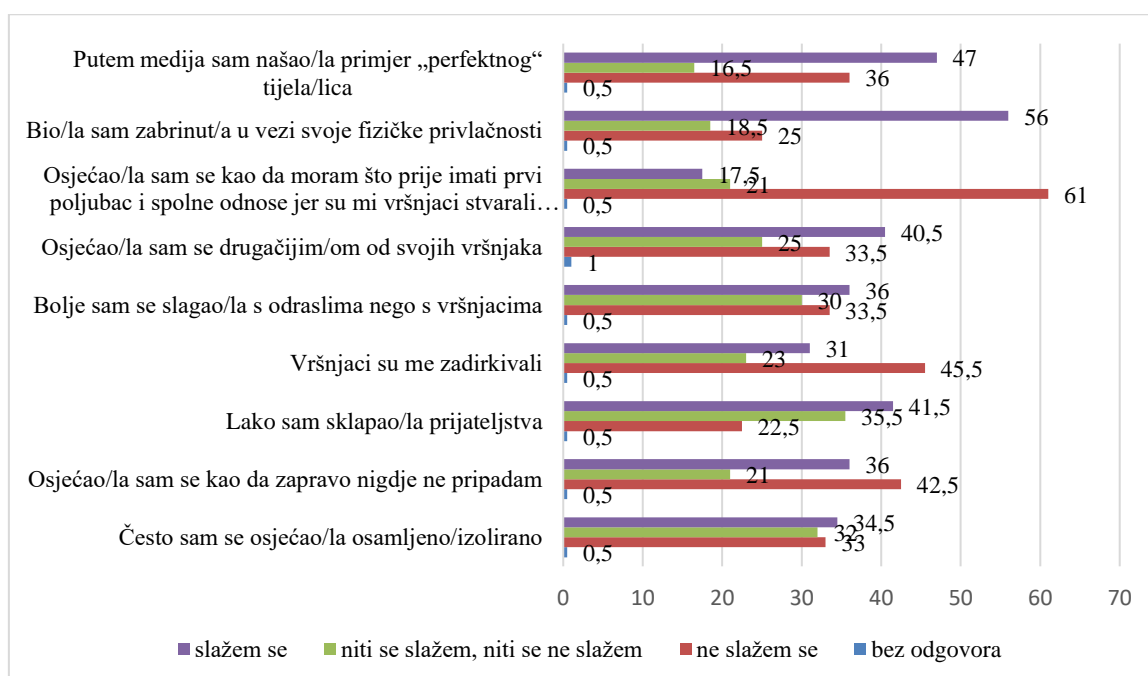
Kako bi saznali o seksualnom identitetu mladih, trebamo prvo malo više saznati o njihovom općenitom identitetu. Možemo reći da izgradnja identiteta osobe započinje u adolescentnim godinama, prema tome ispitanici su prvotno bili pitani o svojim iskustvima i stavovima u adolescenciji. Mladi se slažu da, iako su lako sklapali prijateljstva (41,5%), često su se osjećali osamljeno/izolirano (34,5%). Mogući uzrok ovomu bi moglo biti to što su se osjećali drugačijim od svojih vršnjaka (40,5%) te su se bolje slagali s odraslima nego s vršnjacima (36%). Također navode da su bili zabrinuti u vezi svoje fizičke privlačnosti (56%) što je moguća posljedica nalaženja „perfektnog“ tijela/lica putem medija (47%) (vidi tablični i grafički prikaz 11). Prvom hipotezom³ (**H1**) pretpostavljeno je da su žene češće nalazile primjer „perfektnog“ tijela/lica putem medija nego muškarci. Hi-kvadrat testom utvrđeno je da postoji statistički značajna razlika s obzirom na spol ($\chi^2 = 8,415$; $df = 3$; $p = 0,038$) te je prva hipoteza prihvaćena (vidi prikaz 1). Kao što je već rečeno, iako se osjećaju drugačijim od svojih vršnjaka, mladi se nisu osjećali kao da zapravo nigdje ne pripadaju (42,5%). Također navode da nisu bili zadirkivani od strane svojih vršnjaka (45,5%) te se nisu osjećali kao da moraju što prije imati prvi poljubac i spolne odnose zbog pritiska od strane vršnjaka (61%) (vidi tablični i grafički prikaz 11).

³ S obzirom da su se htjele ispitati razlike između muškaraca i žena – za točnost rezultata i metodološku preciznost – za testiranje hipoteza napravljen novi raster u programu SPSS, iz kojega je uklonjena jedna nebinarna osoba iz uzorka.

Tablični prikaz 11. Osobna iskustva mladih tijekom adolescentnih godina

osobna iskustva mladih tijekom adolescentnih godina	bez odgovora		ne slažem se		niti se slažem, niti se ne slažem		slažem se	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Često sam se osjećao/la osamljeno/izolirano	1	0,5	66	33	64	32	69	34,5
Osjećao/la sam se kao da zapravo nigdje ne pripadam	1	0,5	85	42,5	42	21	72	36
Lako sam sklapao/la prijateljstva	1	0,5	45	22,5	71	35,5	83	41,5
Vršnjaci su me zadirkivali	1	0,5	91	45,5	46	23	62	31
Bolje sam se slagao/la s odraslima nego s vršnjacima	1	0,5	67	33,5	60	30	72	36
Osjećao/la sam se drugačijim/om od svojih vršnjaka	2	1	67	33,5	50	25	81	40,5
Osjećao/la sam se kao da moram što prije imati prvi poljubac i spolne odnose jer su mi vršnjaci stvarali pritisak	1	0,5	122	61	42	21	35	17,5
Bio/la sam zabrinut/a u vezi svoje fizičke privlačnosti	1	0,5	50	25	37	18,5	112	56
Putem medija sam našao/la primjer „perfektnog“ tijela/lica	1	0,5	72	36	33	16,5	94	47

Grafički prikaz 11. Osobna iskustva mladih tijekom adolescentnih godina

Prikaz 1. Razlike u nalaženju primjera „perfektnog“ tijela/lica putem medija s obzirom na spol

<i>nalaženje primjera „perfektnog“ tijela/lica putem medija</i>						
		bez odgovora	ne slažem se	niti se slažem, niti se ne slažem	slažem se	ukupno
spol	muški	1	8	8	14	31
	ženski	0	64	25	79	168
ukupno		1	72	33	93	199

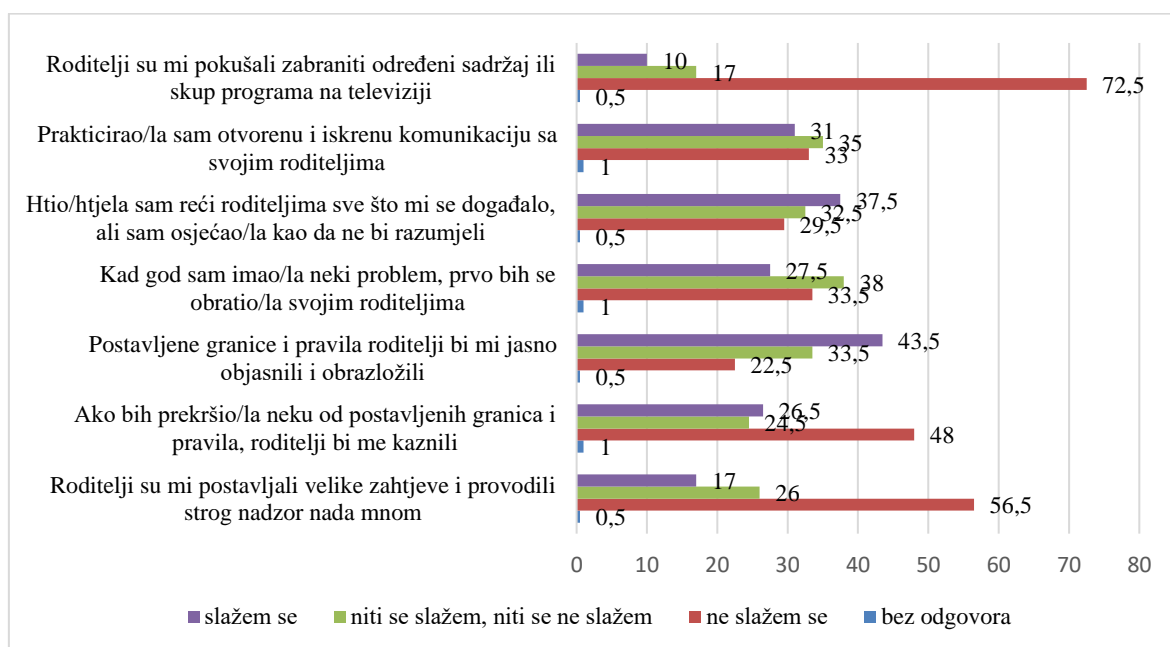
$$\chi^2 = 8,415; df = 3; p = 0,038$$

Nastavljajući pitanja o adolescentnoj dobi ispitanika, htjeli smo propitati mlade o iskustvima s njihovim roditeljima. Ispitanici ističu kako im roditelji nisu postavljali velike zahtjeve i nisu provodili strog nadzor nad njima (56,5%) te da, ako bi prekršili neku od postavljenih granica i pravila, ne bi bili kažnjeni od strane svojih roditelja (48%). Sukladno tome, mladi iskazuju da bi im roditelji postavljene granice i pravila jasno objasnili i obrazložili (43,5%). S tvrdnjom da kad god bi imali neki problem, prvo bi se obratili svojim roditeljima, ispitanici se niti slažu niti se ne slažu (38%), kao i kod tvrdnje da su prakticirali otvorenu i iskrenu komunikaciju sa svojim roditeljima (35%). Mladi navode da su htjeli reći roditeljima sve što im se događalo, ali su osjećali kao da ih ne bi razumjeli (37,5%) te smatraju da im roditelji nisu pokušali zabraniti određeni sadržaj ili skup programa na televiziji (72,5%) (vidi tablični i grafički prikaz 12).

Tablični prikaz 12. Iskustva mladih tijekom adolescentnih godina sa svojim roditeljima

iskustva mladih tijekom adolescentnih godina sa svojim roditeljima	bez odgovora		ne slažem se		niti se slažem, niti se ne slažem		slažem se	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Roditelji su mi postavljali velike zahtjeve i provodili strog nadzor nadama mnom	1	0,5	113	56,5	52	26	34	17
Ako bih prekršio/la neku od postavljenih granica i pravila, roditelji bi me kaznili	2	1	96	48	49	24,5	53	26,5
Postavljene granice i pravila roditelji bi mi jasno objasnili i obrazložili	1	0,5	45	22,5	67	33,5	87	43,5
Kad god sam imao/la neki problem, prvo bih se obratio/la svojim roditeljima	2	1	67	33,5	76	38	55	27,5
Htio/htjela sam reći roditeljima sve što mi se događalo, ali sam osjećao/la kao da ne bi razumjeli	1	0,5	59	29,5	65	32,5	75	37,5
Practicirao/la sam otvorenu i iskrenu komunikaciju sa svojim roditeljima	2	1	66	33	70	35	62	31
Roditelji su mi pokušali zabraniti određeni sadržaj ili skup programa na televiziji	1	0,5	145	72,5	34	17	20	10

Grafički prikaz 12. Iskustva mladih tijekom adolescentnih godina sa svojim roditeljima

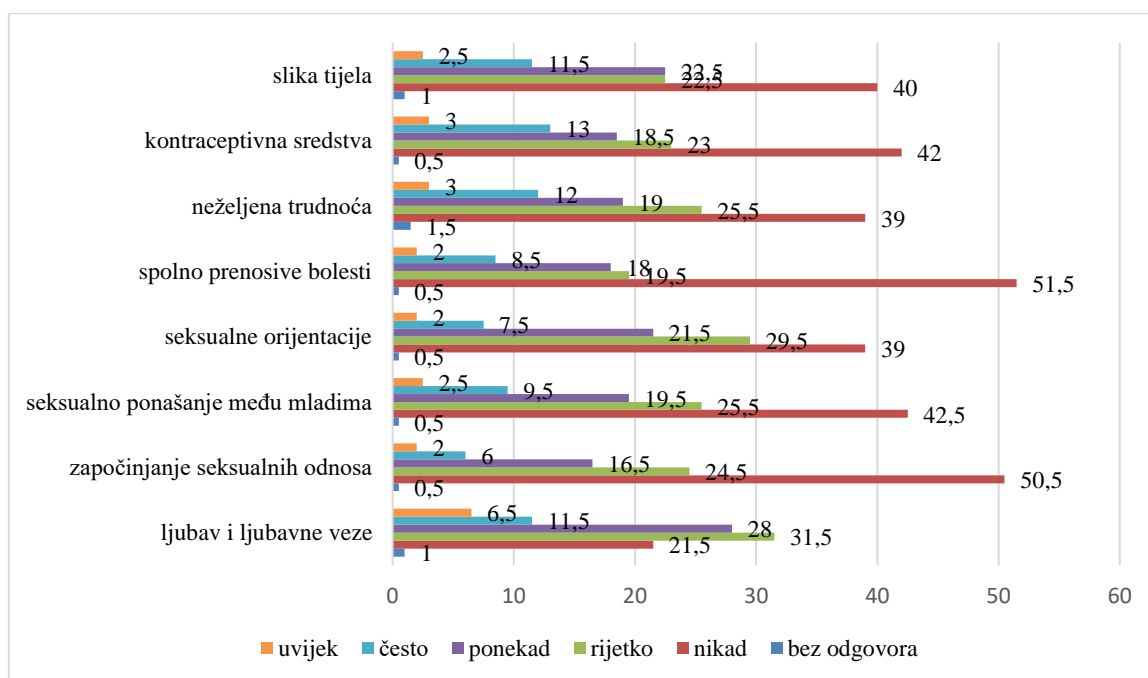
Pitani o specifičnim temama o kojima su pričali sa svojim roditeljima u adolescenciji, mladi navode da nikada s roditeljima nisu pričali o započinjanju seksualnih odnosa (50,5%), seksualnom ponašanju među mladima (42,5%), seksualnim orijentacijama (39%), spolno

prenosivim bolestima (51,5%), neželjenoj trudnoći (39%), kontraceptivnim sredstvima (42%) kao ni o slici tijela (40%). Jedina tema o kojoj su rijetko pričali sa svojim roditeljima su ljubav i ljubavne veze (31,5%) (vidi tablični i grafički prikaz 13).

Tablični prikaz 13. Teme razgovora ispitanika s roditeljima u adolescentnim godinama

teme razgovora ispitanika s roditeljima u adolescentnim godinama	bez odgovora		nikada		rijetko		ponekad		često		uvijek	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
ljubav i ljubavne veze	2	1	43	21,5	63	31,5	56	28	23	11,5	13	6,5
započinjanje seksualnih odnosa	1	0,5	101	50,5	49	24,5	33	16,5	12	6	4	2
seksualno ponašanje među mladima	1	0,5	85	42,5	51	25,5	39	19,5	19	9,5	5	2,5
seksualne orijentacije	1	0,5	78	39	59	29,5	43	21,5	15	7,5	4	2
spolno prenosive bolesti	1	0,5	103	51,5	39	19,5	36	18	17	8,5	4	2
neželjena trudnoća	3	1,5	78	39	51	25,5	38	19	24	12	6	3
kontraceptivna sredstva (kondomi, pilule...)	1	0,5	84	42	46	23	37	18,5	26	13	6	3
slika tijela (subjektivna ili mentalna slika vlastitog tijela)	2	1	80	40	45	22,5	45	22,5	23	11,5	5	2,5

Grafički prikaz 13. Teme razgovora ispitanika s roditeljima u adolescentnim godinama

Drugom hipotezom (**H2**) pretpostavljeno je da su muškarci manje razgovarali o seksualnim temama – koje su već navedene u prethodnom paragrafu – sa svojim roditeljima nego žene. Hi-kvadrat testom utvrđeno je da ne postoji statistički značajna razlika s obzirom na spol vezano uz teme ljubavi i ljubavnih veza ($\chi^2 = 6,882$; $df = 5$; $p = 0,23$) kao ni spolno prenosivih bolesti ($\chi^2 = 10,895$; $df = 5$; $p = 0,054$). Međutim, također je hi-kvadrat testom utvrđeno da postoji statistički značajna razlika s obzirom na spol vezano uz teme započinjanja seksualnih odnosa ($\chi^2 = 11,880$; $df = 5$; $p = 0,036$), seksualnog ponašanja među mladima ($\chi^2 = 11,122$; $df = 5$; $p = 0,049$), seksualnih orijentacija ($\chi^2 = 13,194$; $df = 5$; $p = 0,022$), neželjene trudnoće ($\chi^2 = 12,459$; $df = 5$; $p = 0,029$), kontraceptivnih sredstava ($\chi^2 = 14,786$; $df = 5$; $p = 0,011$) te slike tijela ($\chi^2 = 16,704$; $df = 5$; $p = 0,005$). Time se može zaključiti da je druga hipoteza djelomično prihvaćena (vidi prikaz 2).

Prikaz 2. Razlike u vođenju razgovora o seksualnim temama s roditeljima s obzirom na spol

		razgovor o seksualnim temama s roditeljima						
		ljubav i ljubavne veze						
		bez odgovora	nikada	rijetko	ponekad	često	uvijek	ukupno
spol	muški	1	9	12	7	2	0	31
	ženski	1	34	51	48	21	13	168
ukupno		2	43	63	55	23	13	199

$\chi^2 = 6,882$; $df = 5$; $p = 0,23$

		spolno prenosive bolesti						
		bez odgovora	nikada	rijetko	ponekad	često	uvijek	ukupno
		spol	muški	1	18	8	4	0
ženski	0		84	31	32	17	4	168
ukupno		1	102	39	36	17	4	199

$\chi^2 = 10,895$; $df = 5$; $p = 0,054$

		započinjanje seksualnih odnosa						
		bez odgovora	nikada	rijetko	ponekad	često	uvijek	ukupno
		spol	muški	1	20	8	2	0
ženski	0		81	41	30	12	4	168
ukupno		1	101	49	32	12	4	199

$\chi^2 = 11,880$; $df = 5$; $p = 0,036$

		seksualno ponašanje među mladima						
		bez odgovora	nikada	rijetko	ponekad	često	uvijek	ukupno
		spol	muški	1	16	10	3	1
ženski	0		68	41	36	18	5	168
ukupno		1	84	51	39	19	5	199

$\chi^2 = 11,122$; $df = 5$; $p = 0,049$

		seksualne orijentacije						
		bez odgovora	nikada	rijetko	ponekad	često	uvijek	ukupno
		spol	muški	1	12	14	4	0
ženski	0		65	45	39	15	4	168
ukupno		1	77	59	43	15	4	199

$\chi^2 = 13,194$; $df = 5$; $p = 0,022$

		neželjena trudnoća						
		bez odgovora	nikada	rijetko	ponekad	često	uvijek	ukupno
		spol	muški	1	12	14	4	0
ženski	2		65	37	34	24	6	168
ukupno		3	77	51	38	24	6	199

$\chi^2 = 12,459$; $df = 5$; $p = 0,029$

		kontraceptivna sredstva						
		bez odgovora	nikada	rijetko	ponekad	često	uvijek	ukupno
		spol	muški	1	15	11	4	0
ženski	0		68	35	33	26	6	168
ukupno		1	83	46	37	26	6	199

$\chi^2 = 14,786$; $df = 5$; $p = 0,011$

		slika tijela						
		bez odgovora	nikada	rijetko	ponekad	često	uvijek	ukupno
		spol	muški	2	15	7	7	0
ženski	0		64	38	38	23	5	168
ukupno		2	79	45	45	23	5	199

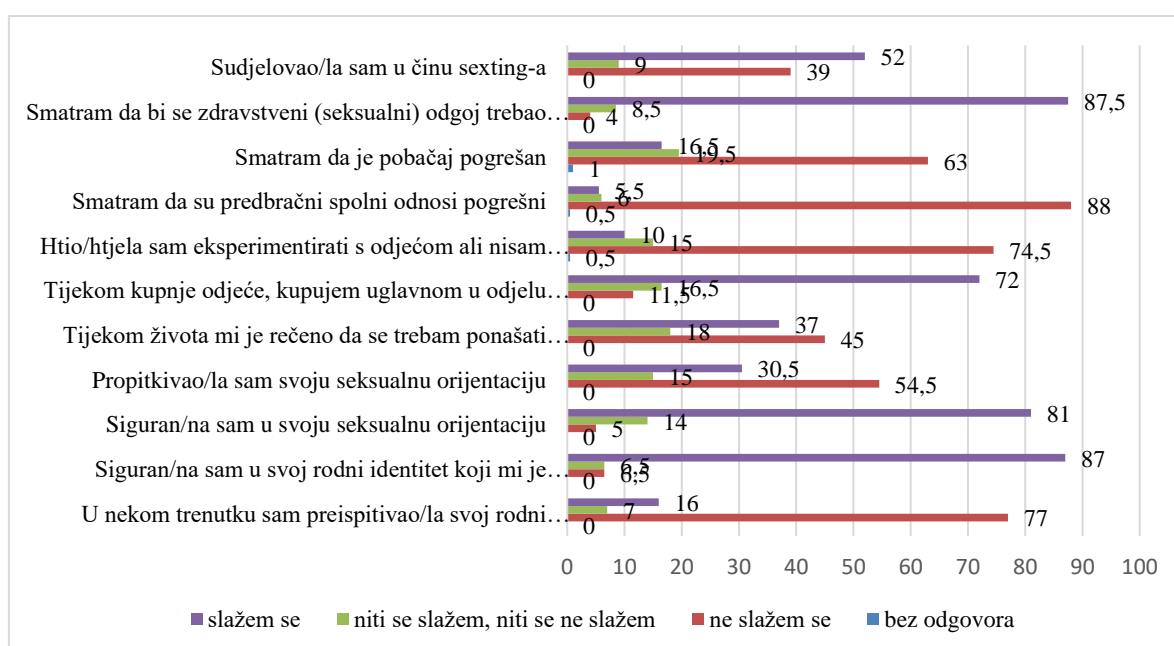
$\chi^2 = 16,704$; $df = 5$; $p = 0,005$

Nakon što smo dobili ideju o stavovima i iskustvima ispitanika u njihovim adolescentnim godinama, prelazimo na njihove stavove i iskustva u sadašnjosti – većina mladih navodi da nisu u nijednom trenutku života preispitali svoj rodni identitet (77%) te da su sigurni u onaj koji im je određen rođenjem (87%). Također, većina ispitanika iskazuje da su sigurni u svoju seksualnu orijentaciju (81%), te više od polovice ju nije propitkivalo (54,5%) (vidi tablični i grafički prikaz 14). Trećom hipotezom (**H3**) pretpostavljeno je da su žene više preispitivale svoj rodni identitet i seksualnu orijentaciju nego muškarci. Hi-kvadrat testom utvrđeno je da ne postoji statistički značajna razlika po pitanju rodnog identiteta ($\chi^2 = 5,098$; $df = 2$; $p = 0,078$) kao ni seksualne orijentacije ($\chi^2 = 0,329$; $df = 2$; $p = 0,848$) s obzirom na spol pa se H3 može odbaciti (vidi prikaz 3). Tijekom kupnje odjeće mladi iskazuju da uglavnom kupuju u odjelu označenom za njihov spol (72%) te se ne slažu s tim da su htjeli eksperimentirati s odjećom, ali nisu zbog brige o tome što će njihovi prijatelji ili obitelj misliti o njima (74,5%). Također ističu da im tijekom života nije rečeno da se trebaju ponašati više muževnije/ženstvenije (45%), te ne smatraju da su predbračni spolni odnosi pogrešni (88%) kao ni pobačaj (63%). Pitani o zdravstvenom (seksualnom) odgoju, slažu se da bi trebao biti uveden kao predmet u školu (87,5%), te navode da su sudjelovali u činu *sexting*-a (52%) (vidi tablični i grafički prikaz 14).

Tablični prikaz 14. Sadašnji stavovi i iskustva mladih

sadašnji stavovi i iskustva mladih	bez odgovora		ne slažem se		niti se slažem, niti se ne slažem		slažem se	
	f	%	f	%	f	%	f	%
U nekom trenutku sam preispitivao/la svoj rodni identitet	/	/	154	77	14	7	32	16
Siguran/na sam u svoj rodni identitet koji mi je određen rođenjem	/	/	13	6,5	13	6,5	174	87
Siguran/na sam u svoju seksualnu orijentaciju	/	/	10	5	28	14	162	81
Propitkivao/la sam svoju seksualnu orijentaciju	/	/	109	54,5	30	15	61	30,5
Tijekom života mi je rečeno da se trebam ponašati više muževnije/ženstvenije	/	/	90	45	36	18	74	37
Tijekom kupnje odjeće, kupujem uglavnom u odjelu označenom za moj spol	/	/	23	11,5	33	16,5	144	72
Htio/htjela sam eksperimentirati s odjećom ali nisam zbog brige o tome što će moji prijatelji ili obitelj misliti o meni	1	0,5	149	74,5	30	15	20	10
Smatram da su predbračni spolni odnosi pogrešni	1	0,5	176	88	12	6	11	5,5
Smatram da je pobačaj pogrešan	2	1	126	63	39	19,5	33	16,5
Smatram da bi se zdravstveni (seksualni) odgoj trebao uvesti kao predmet u školu	/	/	8	4	17	8,5	175	87,5
Sudjelovao/la sam u činu sexting-a	/	/	78	39	18	9	104	52

Grafički prikaz 14. Sadašnji stavovi mladih

Prikaz 3. Razlike u preispitivanju rodnog identiteta i seksualne orijentacije s obzirom na spol

<i>preispitivanje rodnog identiteta i seksualne orijentacije</i>					
rodni identitet					
		ne slažem se	niti se slažem, niti se ne slažem	slažem se	ukupno
spol	muški	23	0	8	31
	ženski	131	14	23	168
ukupno		154	14	31	199

$$\chi^2 = 5,098; df = 2; p = 0,078$$

seksualna orijentacija					
		ne slažem se	niti se slažem, niti se ne slažem	slažem se	ukupno
spol	muški	18	5	8	31
	ženski	91	25	52	168
ukupno		109	30	60	199

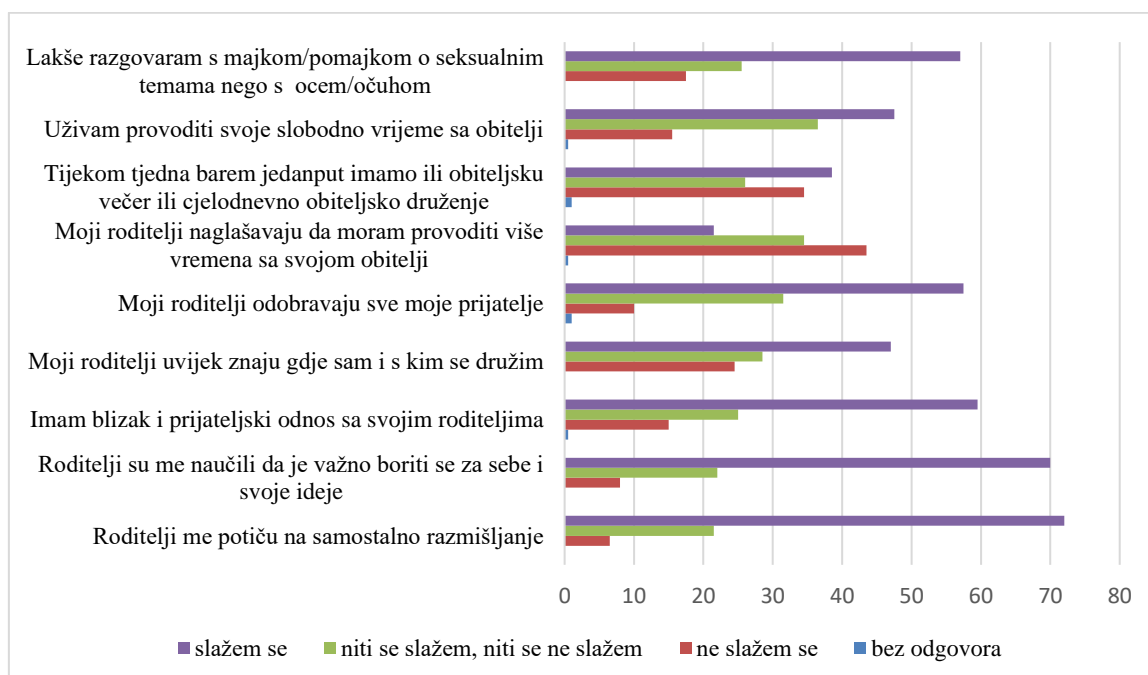
$$\chi^2 = 0,329; df = 2; p = 0,848$$

Nastavljajući na temu sadašnjih stavova i iskustava, htjeli smo ispitati trenutne odnose mladih s njihovim roditeljima. Većina ispitanika smatra da ih roditelji potiču na samostalno razmišljanje (72%) te da su učeni od strane svojih roditelja da je važno boriti se za sebe i svoje ideje (70%). Iskazuju da imaju blizak i prijateljski odnos sa svojim roditeljima (59,5%), da im roditelji uvijek znaju gdje su i s kim se druže (47%) te da njihovi roditelji odobravaju sve njihove prijatelje (57,5%). Ispitanici se ne slažu da im roditelji naglašavaju da moraju provoditi više vremena sa svojom obitelji (43,5%), ali zato navode da tijekom tjedna barem jedanput imaju ili obiteljsku večeru ili cjelodnevno obiteljsko druženje (38,5%). Također iskazuju da uživaju provoditi svoje slobodno vrijeme s obitelji (47,5%), te da lakše razgovaraju s majkom/pomajkom o seksualnim temama nego s ocem/očuhom (57%) (vidi tablični i grafički prikaz 15). Iz dobivenih rezultata možemo vidjeti da u uzorku prevladavaju mladi odgajani autoritativnim roditeljskim odgojnim stilom – mladi se uglavnom slažu s tvrdnjama koje su u skladu s karakteristikama spomenutog odgojnog stila kao što su poticanje na samostalno razmišljanje te borba za sebe i svoje ideje; tj. nezavisnost, kreativnost, znatiželja i motivacija, koje su zapravo neke od karakteristika autoritativnog odgojnog stila. Također, možemo uvidjeti da ne dominira indiferentan odgojni stil jer ispitanici navode da imaju blizak i prijateljski odnos sa svojim roditeljima, te da njihovi roditelji uvijek znaju gdje su i s kim se druže, što je sasvim suprotno od karakteristika indiferentnog odgojnog stila.

Tablični prikaz 15. Sadašnji stavovi i iskustva mladih o svojim roditeljima

<i>sadašnji stavovi i iskustva mladih o svojim roditeljima</i>	bez odgovora		ne slažem se		niti se slažem, niti se ne slažem		slažem se	
	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Roditelji me potiču na samostalno razmišljanje	/	/	13	6,5	43	21,5	144	72
Roditelji su me naučili da je važno boriti se za sebe i svoje ideje	/	/	16	8	44	22	140	70
Imam blizak i prijateljski odnos sa svojim roditeljima	1	0,5	30	15	50	25	119	59,5
Moji roditelji uvijek znaju gdje sam i s kim se družim	/	/	49	24,5	57	28,5	94	47
Moji roditelji odobravaju sve moje prijatelje	2	1	20	10	63	31,5	115	57,5
Moji roditelji naglašavaju da moram provoditi više vremena sa svojom obitelji	1	0,5	87	43,5	69	34,5	43	21,5
Tijekom tjedna barem jedanput imamo ili obiteljsku večer ili cjelodnevno obiteljsko druženje	2	1	69	34,5	52	26	77	38,5
Uživam provoditi svoje slobodno vrijeme sa obitelji	1	0,5	31	15,5	73	36,5	95	47,5
Lakše razgovaram s majkom/pomajkom o seksualnim temama nego s ocem/očuhom	/	/	35	17,5	51	25,5	114	57

Grafički prikaz 15. Sadašnji stavovi i iskustva mladih o svojim roditeljima

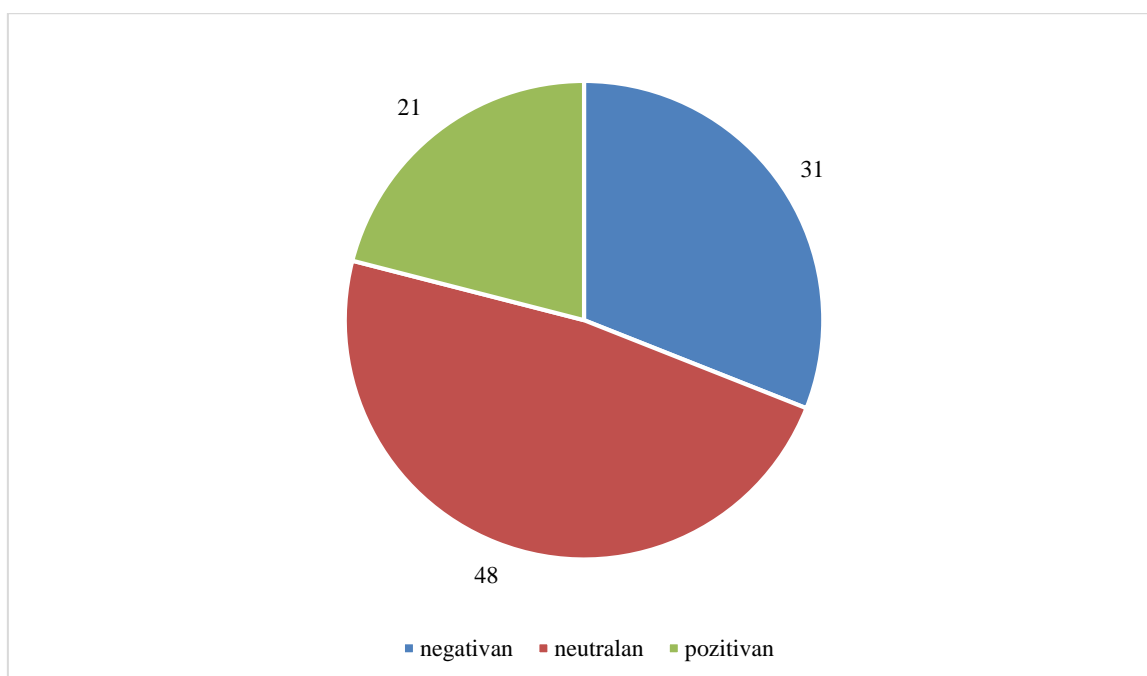

Manje od polovice mladih navodi da je stav njihovih roditelja prema LGBTIQ+ zajednici neutralan (48%), nešto manje od trećine ga smatra negativnim (31%), dok je najmanje onih koji ga drže pozitivnim (21%) (vidi tablični i grafički prikaz 16).

Tablični prikaz 16. Stav roditelja prema LGBTIQ+ zajednici

<i>stav roditelja prema LGBTIQ+ zajednici</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
negativan	62	31
neutralan	96	48
pozitivan	42	21
Ukupno	200	100

Grafički prikaz 16. Stav roditelja prema LGBTIQ+ zajednici

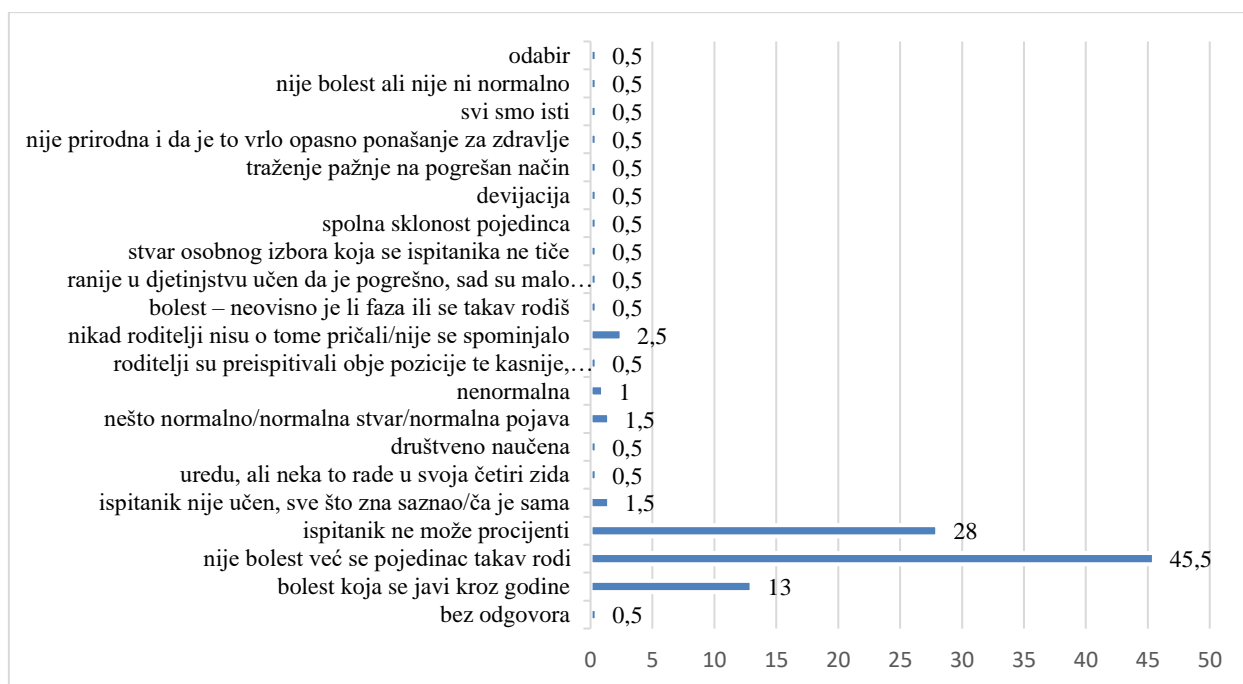
Ispitanici uglavnom ističu da su od malena učeni da *homoseksualnost nije bolest već se pojedinac takav rodi* (45,5%). Zanimljivo je da, kada im je ponuđeno da sami napišu svoj odgovor, tri najčešća odgovora su bila da im *roditelji nikad nisu o tome pričali te se tema homoseksualnosti nije spominjala* (2,5%), *homoseksualnost je normalna stvar ili pojava – nešto normalno* (1,5%), te *nisu o tome učeni – sve su informacije sami saznali i o tome izgradili svoj stav* (1,5%). Ostatak mladih navodi i pozitivnije i negativnije odgovore poput onih da su učeni od malena da je *homoseksualnost uredi, ali neka to rade u svoja četiri zida* (0,5%), *društveno naučena* (0,5%), da su *njihovi roditelji preispitali obje pozicije te kasnije, upoznajući više LGBTIQ+ osoba, prihvatili da to nije izbor* (0,5%), *bolest – neovisno je li faza ili se takav rodiš* (0,5%), ispitanik je ranije u djetinjstvu učen da je *homoseksualnost*

pogrešna, ali su roditelji sada malo liberalniji po tom pitanju (0,5%), stvar osobnog izbora koja se ispitanika ne tiče (0,5%), spolna sklonost pojedinca (0,5%), devijacija (0,5%), traženje pažnje na pogrešan način (0,5%), nije prirodna i da je to vrlo opasno ponašanje za zdravlje (0,5%), „svi smo isti“ (0,5%), nije bolest ali nije ni normalno (0,5%) te odabir (0,5%) (vidi tablični i grafički prikaz 17).

Tablični prikaz 17. Učen stav o homoseksualnosti od djetinjstva

<i>učen stav o homoseksualnosti od djetinjstva</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
bez odgovora	1	0,5
bolest koja se javi kroz godine	26	13
nije bolest već se pojedinac takav rodi	91	45,5
ne mogu procijeniti	56	28
nisam učena, sve što znam saznala sam sama	3	1,5
uredu, ali neka to rade u svoja četiri zida	1	0,5
društveno naučena	1	0,5
nešto normalno/normalna stvar/normalna pojava	3	1,5
nenormalna	2	1
roditelji su preispitali obje pozicije te kasnije, upoznavši više LGBTIQ+ osoba, prihvatili da to nije izbor	1	0,5
nikad roditelji nisu o tome pričali/nije se spominjalo	5	2,5
bolest – neovisno je li faza ili se takav rodiš	1	0,5
ranije u djetinjstvu učen da je pogrešno, sada su malo liberalniji po tom pitanju	1	0,5
stvar osobnog izbora koja me se ne tiče	1	0,5
spolna sklonost pojedinca	1	0,5
devijacija	1	0,5
traženje pažnje na pogrešan način	1	0,5
nije prirodna i da je to vrlo opasno ponašanje za zdravlje	1	0,5
svi smo isti	1	0,5
nije bolest ali nije ni normalno	1	0,5
odabir	1	0,5
Ukupno	200	100

Grafički prikaz 17. Učen stav o homoseksualnosti od djetinjstva

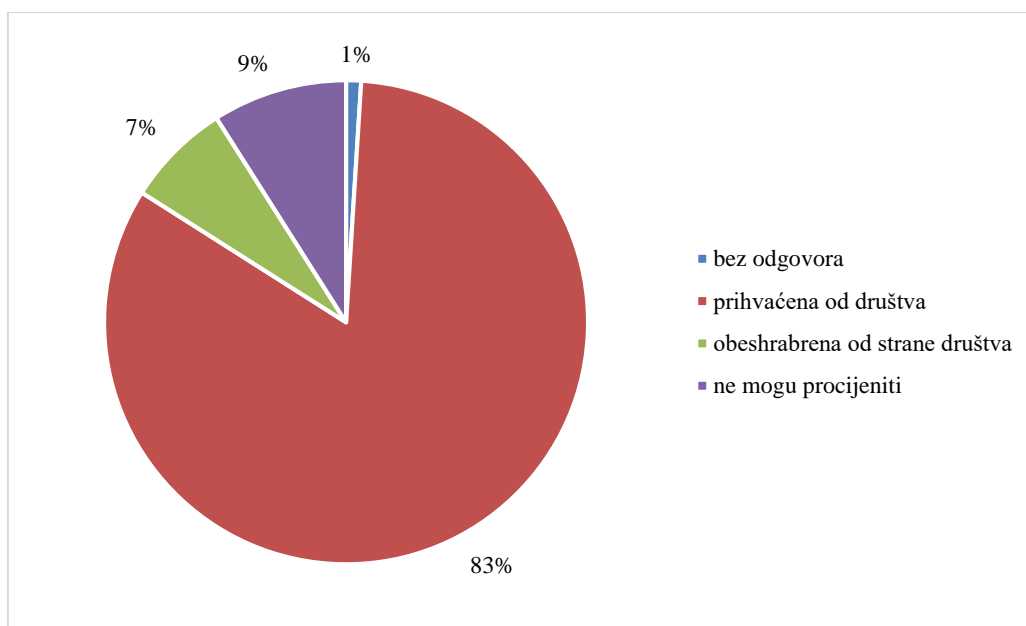

Većina ispitanika navodi da smatraju da bi homoseksualnost trebala biti prihvaćena od strane društva (83%) dok ih manjina smatra da bi trebala biti obeshrabrena od strane društva (7%) (vidi tablični i grafički prikaz 18). Što se tiče odnosa prema LGBTIQ+ osobama, većina mladih smatra da bi im se trebalo pristupati na jednak način kao i prema ostatku društva bez obzira na njihovu seksualnu orijentaciju (86%), te je vrlo pozitivno uočiti da nitko od ispitanika ne smatra da bi ih trebalo stigmatizirati i odvojiti ih od ostatka društva (0%) (vidi tablični i grafički prikaz 19).

Tablični prikaz 18. Osobni stav ispitanika prema homoseksualnosti

<i>osobni stav ispitanika prema homoseksualnosti</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
bez odgovora	2	1
prihvaćena od društva	166	83
obeshrabrena od strane društva	14	7
ne mogu procijeniti	18	9
Ukupno	200	100

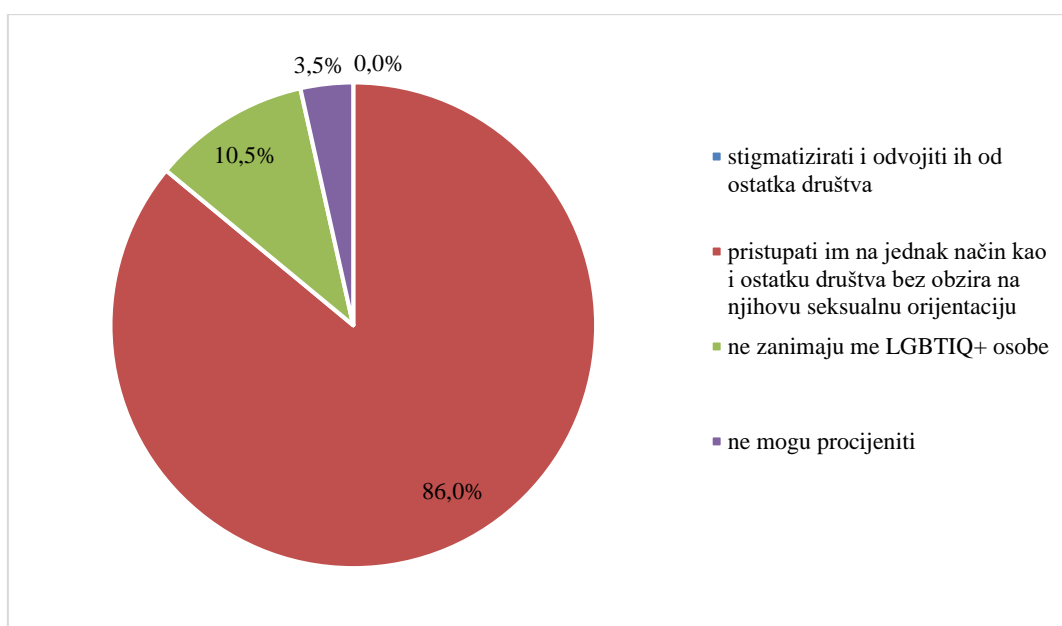
Grafički prikaz 18. Osobni stav ispitanika prema homoseksualnosti

Tablični prikaz 19. Odnosi prema LGBTIQ+ osobama

<i>odnosi prema LGBTIQ+ osobama</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
stigmatizirati i odvojiti ih od ostatka društva	/	/
pristupati im na jednak način kao i ostatku društva bez obzira na njihovu seksualnu orijentaciju	172	86
ne zanimaju me LGBTIQ+ osobe	21	10,5
ne mogu procijeniti	7	3,5
Ukupno	200	100

Grafički prikaz 19. Odnosi prema LGBTIQ+ osobama

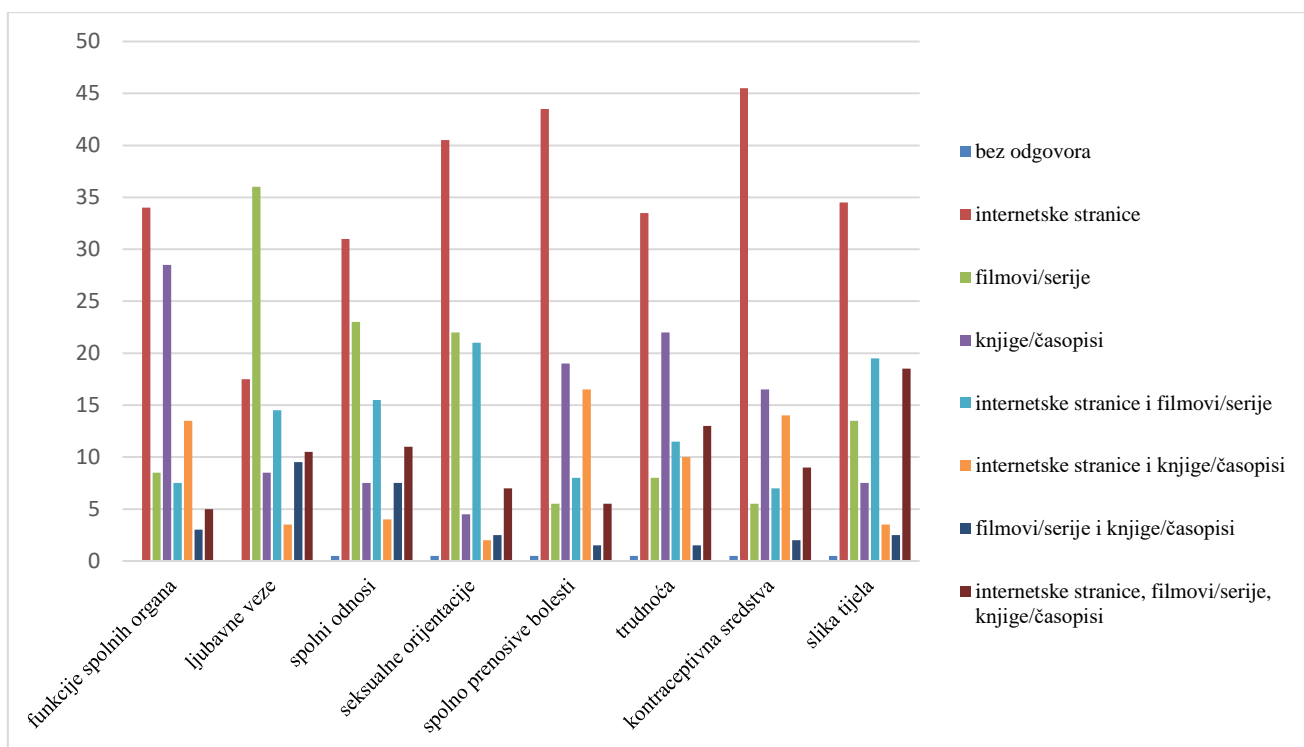

Mladi većinski navode internetske stranice kao glavni izvor informacija za teme kao što su funkcije spolnih organa (34%), seksualni odnosi (31%), seksualne orijentacije (40,5%), spolno prenosive bolesti (43,5%), trudnoća (33,5%), kontraceptivna sredstva (45,5%) te informacije o slici tijela (34,5%). Jedino kod teme ljubavnih veza za mlade su glavni izvor filmovi/serije (36%) (vidi tablični i grafički prikaz 20).

Tablični prikaz 20. Mediji kao izvor informacija o seksualnosti

	bez odgovora		internetske stranice		filmovi/serije		knjige/časopisi		internetske stranice i filmovi/serije		internetske stranice i knjige/časopisi		filmovi/serije i knjige/časopisi		internetske stranice, filmovi/serije, knjige/časopisi	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
funkcije spolnih organa	/	/	68	34	17	8,5	57	28,5	15	7,5	27	13,5	6	3	10	5
ljubavne veze	/	/	35	17,5	72	36	17	8,5	29	14,5	7	3,5	19	9,5	21	10,5
seksualni odnosi	1	0,5	62	31	46	23	15	7,5	31	15,5	8	4	15	7,5	22	11
seksualne orijentacije	1	0,5	81	40,5	44	22	9	4,5	42	21	4	2	5	2,5	14	7
spolno prenosive bolesti	1	0,5	87	43,5	11	5,5	38	19	16	8	33	16,5	3	1,5	11	5,5
trudnoća	1	0,5	67	33,5	16	8	44	22	23	11,5	20	10	3	1,5	26	13
kontraceptivna sredstva	1	0,5	91	45,5	11	5,5	33	16,5	14	7	28	14	4	2	18	9
slika tijela	1	0,5	69	34,5	27	13,5	15	7,5	39	19,5	7	3,5	5	2,5	37	18,5

Grafički prikaz 20. Mediji kao izvor informacija o seksualnosti

4. Zaključak

Društvo nas oblikuje od trenutka kada smo rođeni. Roditelji su jedni od prvih osoba koji dođu u doticaj s nama. Oni su prvi koji nam pruže stavove, vjerovanja i poglede na svijet. Od djeteta željnog majčinog mlijeka, postupno sazrijevamo u mladu osobu željnu čvrstog identiteta. Počinjemo preispitivati svaki stav, svako vjerovanje koje nam je rečeno, ili se pak nastavljamo oslanjati na stare, od djetinjstva nam pružene, stavove. Pitamo se: „Je li to moj identitet ili ga je netko drugi stvorio?“. Putem istraživanja, radeći pokušaje pa i pogreške, nailazimo na seksualni identitet – jedan od najznačajnijih i najintrigantnijih, ali najmanje shvaćenih aspekata ljudskog razvoja. Naša najdublja osobna emocionalna i fizička iskustava nalaze izvor u seksualnosti. Istovremeno ima moć pružiti nam i intenzivno zadovoljstvo i bol u životu te je izvor značajnog učenja i iskustva za mlade (Edwards i Brooks, 1999: 49-55).

Istraživanje koje je provedeno za potrebe ovog rada na uzorku od 200 ispitanika u dobi od 18 do 29 godina pokazalo je da su se mladi u doba adolescencije osjećali osamljeno/izolirano iako su lako sklapali prijateljstva i imali osjećaj pripadanja; ali su se i dalje osjećali drugačijima od svojih vršnjaka. Kao i većina adolescenata, bili su zabrinuti u vezi svoje fizičke privlačnosti te su svoju idealnu sliku tijela nalazili putem medija, točnije na internetskim stranicama. Istraživanjem je potvrđena prva hipoteza kojom je pretpostavljeno da su žene češće nalazile primjer „perfektnog“ tijela/lica putem medija nego muškarci. Mladi su kroz svoje adolescentne oči vidjeli svoje roditelje više kao savjetnike, a ne kao nadglednike, što je rezultat autoritativnog roditeljskog odgojnog stila. Roditelji su postavljali granice i pravila, ali ne u vidu visokih zahtjeva i strogog nadzora. Utvrđene granice i pravila bila bi jasno objašnjena i obrazložena, a eventualni prekršaji ne bi bili kažnjeni. Kao adolescenti mladi su imali slobodno gledanje TV sadržaja budući da navode da im roditelji nisu nikada zabranili određeni sadržaj ili skup programa na TV-u. Možemo reći da roditelji ispitanika nisu bili primarni pružatelji zdravstvenog (seksualnog) odgoja svojim adolescentima jer je iz dobivenih rezultata vidljivo da mladi nikada nisu pričali o određenim seksualnim temama sa svojim roditeljima – jedini izuzetak je bila tema ljubavi i ljubavnih veza, o čemu su rijetko pričali s roditeljima, što još uvijek ne ukazuje na odmak od seksualnosti kao kontroverzne obrazovne teme za „nevine“ adolescentne uši. Istraživanjem je djelomično potvrđena druga hipoteza kojom je pretpostavljeno da su muškarci manje razgovarali o seksualnim temama – kao što su ljubav i ljubavne veze,

započinjanje seksualnih odnosa, seksualno ponašanje među mladima, seksualne orijentacije, spolno prenosive bolesti, neželjena trudnoća, kontraceptivna sredstva te slika tijela – sa svojim roditeljima nego žene. S obzirom na to da živimo u doba interneta, nije iznenađujuće da su mladi umjesto roditelja izvor našli u internetskim stranicama. Iako je Internet izvor raznolikih i korisnih informacija, može biti i izvor netočnih, beskorisnih pa i štetnih informacija – iz kojeg je razloga možda ne najpouzdaniji izvor za odgovore na pitanja o temama koje mogu znatno utjecati na živote mladih, kao i živote njihovih roditelja. Kako bi saznali više o ljubavnim vezama mladi navode filmove i serije kao glavni izvor – također ne najbolji uzor s obzirom na to da u filmovima i serijama se često prikazuje idealizirana verzija ljubavnih veza – verzije koje se rijetko viđaju u stvarnom životu – te se toksične veze znaju prikazati kao nešto normalno i poželjno.

Kao što je navedeno kroz rad, proces konstruiranja identiteta podrazumijeva preispitivanje prijašnjeg jastva. Svaki mali dio nas čini cjelokupnu slagalicu zvanom identitet. Dva dijela te slagalice su rodni identitet i seksualna orijentacija, za koje mladi navode da su sigurni te ih nisu preispitali. Istraživanjem je odbačena treća hipoteza kojom je pretpostavljeno da su žene više preispitivale svoj rodni identitet i seksualnu orijentaciju nego muškarci. Mladi također smatraju da predbračni spolni odnosi i pobačaj nisu pogrešni te da bi se zdravstveni (seksualni) odgoj trebao uvesti kao predmet u školu – mogući razlog tog stava je da im internetske stranice ne bi dale dovoljno korisne ili točne informacije o potrebnim temama. Iz dobivenih rezultata može se zaključiti da mladi imaju bliske i prijateljske odnose sa svojim roditeljima, vole provoditi svoje slobodno vrijeme s njima ali također da, kada je riječ o seksualnosti, radije za savjete pitaju svoju majku/pomajku nego li oca/očuha.

Prema mišljenjima mladih, njihovi roditelji imaju neutralan stav prema pripadnicima LGBTIQ+ zajednice. Iako među mladima dominira stav da homoseksualnost nije bolest već se pojedinac takav rodi – kao što se npr. netko rodi s plavom kosom, a netko sa smeđim očima – i dalje, iako je njihov postotak manji, neki su mladi kao djeca učeni negativnijim stavovima od malena; učeni da je homoseksualnost nešto nenormalno, bolest – neovisno je li faza ili se takav rodiš, spolna sklonost pojedinca, devijacija, traženje pažnje na pogrešan način, nešto neprirodno i vrlo opasno ponašanje za zdravlje, nije bolest ali nije ni normalno te – jedan od najčešćih stereotipa o homoseksualnim osobama – odabir. No, vrlo je ohrabrujuće da unatoč učenju negativnih stavova, nitko od ispitanika ne smatra da bi LGBTIQ+ pojedince trebalo stigmatizirati i odvojiti od ostatka društva – naprotiv, smatraju da bi im trebalo pristupati na jednak način kao i ostatku društva bez obzira na njihovu

seksualnu orijentaciju; kao što je jedan ispitanik izrazio da je učen/a od malena – „svi smo isti“.

5. Literatura

1. Aganović, A.; Bavčić, E.; Bošnjak, E.; Čuzulan, J.; Čaušević, J.; Čaušević, J.; Dekić, S.B.; Dračo, I.; Durkalić, M.; Đikić, N.; Đokanović, B.; Gavrić, S.; Huremović, L.; Jugo, A.; Krivokapić, B.; Midžić, A.; Spahić, A.; Spahić, S.; Svirčić, J.; Šeper, L.; Šuleić, M.; Trbonja, N.; Vasić, V.; Ždralović, A. (2012). **Pojmovnik LGBT kulture**. Sarajevo: Open Centre.
2. Alwin, D.F. (2004). Parenting Practices. U: Scott, J.; Treas, J.; Richards, M. (eds.) **The Blackwell Companion to the Sociology of Families**. Blackwell Publishing Ltd. Str: 142-157.
3. Arnold, M.E. (2017). Supporting Adolescent Exploration and Commitment: Identity Formation, Thriving, and Positive Youth Development. **Journal of Youth Development**, 12(4): 1-15.
4. Brown, J.D. (2002). Mass Media Influences on Sexuality. **The Journal of Sex Research**, 39(1): 42-45.
5. Collins, D.; Jordan, C.; Coleman, H. (2012). **An Introduction to Family Social Work**. Brooks Cole.
6. Cox, A.; Bentovim, A. (2000). **Framework for the Assessment of Children in Need and their Families**. London: The Stationery Office.
7. Davis, E.C.; Friel, L.V. (2001). Adolescent Sexuality: Disentangling the Effects of Family Structure and Family Context. **Journal of Marriage and Family**, 63(3): 669-681.
8. Devor, A.H.; Dominic, K. (2015). Trans Sexualities. U: DeLamater, J.; Plante, R.F. (eds.) **Handbook of the Sociology of Sexualities, Handbooks of Sociology and Social Research**. Springer International Publishing Switzerland. Str: 181-199
9. Edwards, K.; Brooks, A.K. (1999) The Development of Sexual Identity. **New Directions for Adult and Continuing Education**. 1999(84): 49-55.
10. Ferić, M.; Žižak, A. (2004). Komunikacija u obitelji – percepcija djece i mladih. **Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja**, 40(1): 25-38.
11. Filax, G. (2006). **Queer Youth in the Province of the „Severely Normal“**. Vancouver: UBC Press.
12. Giddens, A. (2009). **Sociologija**. Zagreb: Globus

13. Greenberg, J.S.; Bruess, C.E.; Oswalt, S.B. (2016). **Exploring the Dimensions of Human Sexuality**. Burlington: Jones & Bartlett Learning.
14. Hasanagić, J.; Dekić, S.; Vasić, V. (2014). **LGBT Čitanka 3. Identiteti, aktivizam, pravo**. Sarajevo: Open Centre.
15. Huterer, N.; Nagy, A. (2019). Rizično seksualno ponašanje adolescenata. **Didaskalos: časopis Udruge studenata pedagogije Filozofskog fakulteta Osijek**, 3(3): 137-150.
16. Ilišin, V., Bouillet, D.; Gvozdanović, A., Potočnik, D. (2013). **Mladi u vremenu krize**. Zagreb: Institut za društvena istraživanja.
17. Klein, V.; Becker, I.; Štulhofer, A. (2018). Parenting, Communication about Sexuality, and the Development of Adolescent Womens' Sexual Agency: A Longitudinal Assessment. *Journal of Youth and Adolescence*.
18. Leath, S.; Pittman, J.C.; Grower, P.; Ward, L.M. (2020). Steeped in Shame: An Exploration of Family Sexual Socialization Among Black College Women. **Psychology of Women Quarterly**. 20(10): 2.
19. Lebedina-Manzoni, M.; Delić, T.; Žižak, A. (2001). Dječja percepcija komunikacije u obitelji. **Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja**, 37(2): 153-170.
20. Ljubetić, M.; Reić Ercegovac, I.; Mandarić Vukušić, A. (2020). Percepcija obiteljske komunikacije adolescenata i njihovih roditelja – Rezultati preliminarnog istraživanja. **Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja**, 18(2): 279-292
21. Masters, W.; Johnson, V.; Kolodny, R. (2006). **Ljudska seksualnost**. Samobor: Slap.
22. Mills-Koonce, W.R.; Rehder, P.D.; McCurdy, A.L. (2018). The Significance of Parenting and Parent–Child Relationships for Sexual and Gender Minority Adolescents. **Journal of Research on Adolescence**, 28(3): 637-649.
23. Obradović, J.; Čudina-Obradović, M. (2003). Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti. **Revija za socijalnu politiku**, 10(1): 45-68.
24. Pološki Vokić, N.; Sinčić Ćorić, D.; Tkalac Verčić, A. (2011). **Priručnik za metodologiju istraživanja u društvenim djelatnostima**. Zagreb: M.E.P.d.o.o.
25. Schooler, D.; Kim, J.L.; Sorsoli, L. (2006). Setting Rules or Sitting Down: Parental Mediation of Television Consumption and Adolescent Self-Esteem, Body Image, and Sexuality. **Sexuality Research and Social Policy**, 3(4): 49-62.

26. Tasić, D. (1994). Komunikacija između roditelja i djece i izražavanje poremećaja u ponašanju. **Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju**, 2(1): 59-76.
27. Uvodić, I. (2019). Stavovi mladih o istospolnim zajednicama. Završni rad. Split: Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet.

Internetske stranice:

28. Heckin' Unicorn (2021). Queer representation in media: the good, the bad, and the ugly,
<<https://heckinunicorn.com/blogs/heckin-unicorn-blog/queer-representation-in-media-comprehensive-list-breakdown-lgbt>>
29. The Sociological Mail (2018). Nature Vs Nurture: The Sociology Of Human Behaviour
<<https://thesociologicalmail.com/2018/11/02/nature-vs-nurture-the-sociology-of-human-behaviour/>>

6. Metodološka i empirijska arhiva

6.1. Anketni upitnik korišten u istraživanju

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET U SPLITU
Odsjek za sociologiju

Poštovani,

Provodim istraživanje o ulozi obitelji u razvoju seksualnosti mladih. Svi Vaši odgovori i podaci ostat će u anonimnom obliku, te će se koristiti isključivo u svrhu statističke obrade. Molim Vas da odvojite malo vremena i iskreno odgovorite na pitanja. Zahvaljujem se svima koji će ispuniti ovaj upitnik i time pridonijeti istraživanju koje mi je potrebno za izradu diplomskog rada.

1. Spol:
 1. muški
 2. ženski
 3. ostalo: _____
2. Dob:
 1. 18 – 21
 2. 22 – 25
 3. 26 – 29
3. Što od ponuđenog najbolje opisuje Vašu seksualnu orijentaciju:
 1. heteroseksualan/a
 2. gej/lezbijka
 3. biseksualan/a
 4. aseksualan/a
 5. panseksualan/a
 6. *queer*
 7. ne želim izjasniti svoju seksualnu orijentaciju
 8. ostalo: _____
4. Mjesto stanovanja:
 1. selo
 2. grad
 3. otok
5. Koji je Vaš završeni stupanj obrazovanja?
 1. osnovna škola
 2. srednja škola
 3. preddiplomski studij
 4. diplomski studij
 5. poslijediplomski studij
6. Živim:
 1. sam/a
 2. s roditeljem/roditeljima
 3. s partnerom/icom
 4. s cimerom/icom
 5. sa širom obitelji (npr. baka i djed ili tetu/ujak)
 6. ostalo: _____
7. Koliki su mjesečni prihodi Vašeg kućanstva?
 1. manji od 5.000
 2. 5.001 – 7.000
 3. 7.001 – 9.000
 4. 9.001 – 11.000
 5. 11.001 – 13.000
 6. viši od 13.000
8. Koji je bračni status Vaših roditelja?
 1. samac
 2. u braku
 3. u izvanbračnoj zajednici
 4. rastavljeni (u braku su ali ne žive zajedno)
 5. razvedeni (razdvojeni po zakonu)
 6. udovac/udovica

9. Molim Vas procijenite religioznu osviještenost Vas i Vaših roditelja:

	Majka/pomajka	Otac/očuh	Ja
1. nije religiozan/na			
2. religiozan/na			
3. ne mogu procijeniti			

10. Molim Vas označite političku orijentaciju Vas i Vaših roditelja:

	Majka/pomajka	Otac/očuh	Ja
1. ljevica			
2. desnica			
3. centar			
4. apolitičan/na (ne bavi se ili nema interesa za politiku)			
5. ne mogu procijeniti			

11. Sljedeće tvrdnje se odnose na Vaša iskustva tijekom adolescentnih godina. Molim Vas da znakom X označite stupanj slaganja:

	NE SLAŽEM SE	NITI SE SLAŽEM, NITI SE NE SLAŽEM	SLAŽEM SE
1. Često sam se osjećao/la osamljeno/izolirano			
2. Osjećao/la sam se kao da zapravo nigdje ne pripadam			
3. Lako sam sklapao/la prijateljstva			
4. Vršnjaci su me zadirkivali			
5. Bolje sam se slagao/la s odraslima nego s vršnjacima			
6. Osjećao/la sam se drugačijim/om od svojih vršnjaka			
7. Osjećao/la sam se kao da moram što prije imati prvi poljubac i spolne odnose jer su mi vršnjaci stvarali pritisak			
8. Bio/la sam zabrinut/a u vezi svoje fizičke privlačnosti			
9. Putem medija sam našao/la primjer „perfektnog“ tijela/lica			

12. Koje od navedenih tvrdnji se odnose na Vaše adolescentne godine:

	NE SLAŽEM SE	NITI SE SLAŽEM, NITI SE NE SLAŽEM	SLAŽEM SE
1. Roditelji su mi postavljali velike zahtjeve i provodili strog nadzor nadomnom			
2. Ako bih prekršio/la neku od postavljenih granica i pravila, roditelji bi me kaznili			
3. Postavljene granice i pravila roditelji bi mi jasno objasnili i obrazložili			
4. Kad god sam imao/la neki problem, prvo bih se obratio/la svojim roditeljima			
5. Htio/htjela sam reći roditeljima sve što mi se događalo, ali sam osjećao/la kao da ne bi razumjeli			
6. Prakticirao/la sam otvorenu i iskrenu komunikaciju sa svojim roditeljima			
7. Roditelji su mi pokušali zabraniti određeni sadržaj ili skup programa na televiziji			

13. Kroz svoje adolescentne godine, razgovarali/le ste s roditeljima o:

	NIKADA	RIJETKO	PONEKAD	ČESTO	UVIJEK
1. ljubavi i ljubavnim vezama					
2. započinjanju seksualnih odnosa					
3. seksualnom ponašanju među mladima					
4. seksualnim orijentacijama					
5. spolno prenosivim bolestima					
6. neželjenoj trudnoći					
7. kontraceptivnim sredstvima (kondomi, pilule...)					
8. slici tijela (subjektivna ili mentalna slika vlastitog tijela)					

14. Sljedeće tvrdnje se odnose na Vašu sadašnjost. Molim Vas da znakom X označite stupanj slaganja:

	NE SLAŽEM SE	NITI SE SLAŽEM, NITI SE NE SLAŽEM	SLAŽEM SE
1. U nekom trenutku sam preispitivao/la svoj rodni identitet ⁴			
2. Siguran/na sam u svoj rodni identitet koji mi je određen rođenjem			
3. Siguran/na sam u svoju seksualnu orijentaciju			
4. Propitkivao/la sam svoju seksualnu orijentaciju			
5. Tijekom života mi je rečeno da se trebam ponašati više muževnije/ženstvenije			
6. Tijekom kupnje odjeće, kupujem uglavnom u odjelu označenom za moj spol			
7. Htio/htjela sam eksperimentirati s odjećom ali nisam zbog brige o tome što će moji prijatelji ili obitelj misliti o meni			
8. Smatram da su predbračni spolni odnosi pogrešni			
9. Smatram da je pobačaj pogrešan			
10. Smatram da bi se zdravstveni (seksualni) odgoj trebao uvesti kao predmet u školu			
11. Sudjelovao/la sam u činu <i>sexting</i> ⁵ -a			

⁴ Rodni identitet je naš unutarnji osjećaj roda i način na koji izražavamo svoj rod kroz odjeću, ponašanje i izgled, no nije ovisan o spolu prepisanom pri rođenju.

⁵ *Sexting* je slanje, primanje ili prosljeđivanje seksualno eksplicitnih poruka, fotografija ili video zapisa, putem mobitela, računala ili bilo kojeg digitalnog uređaja.

15. Koje od navedenih tvrdnji se odnose na Vašu sadašnjost:

	NE SLAŽEM SE	NITI SE SLAŽEM, NITI SE NE SLAŽEM	SLAŽEM SE
1. Roditelji me potiču na samostalno razmišljanje			
2. Roditelji su me naučili da je važno boriti se za sebe i svoje ideje			
3. Imam blizak i prijateljski odnos sa svojim roditeljima			
4. Moji roditelji uvijek znaju gdje sam i s kim se družim			
5. Moji roditelji odobravaju sve moje prijatelje			
6. Moji roditelji naglašavaju da moram provoditi više vremena sa svojom obitelji			
7. Tijekom tjedna barem jedanput imamo ili obiteljsku večer ili cjelodnevno obiteljsko druženje			
8. Uživam provoditi svoje slobodno vrijeme sa obitelji			
9. Lakše razgovaram s majkom/pomajkom o seksualnim temama nego s ocem/očuhom			

16. Kakav je stav Vaših roditelja prema LGBTIQ+ zajednici?

1. negativan
2. neutralan
3. pozitivan

17. Od malena sam učen/a da je homoseksualnost:

1. bolest koja se javi kroz godine
2. nije bolest već se pojedinac takav rodi
3. ne mogu procijeniti
4. ostalo:

18. Smatram da bi homoseksualnost trebala biti:

1. prihvaćena od strane društva
2. obeshrabrena od strane društva
3. ne mogu procijeniti

19. Kako se treba odnositi prema LGBTIQ+ osobama?

1. stigmatizirati i odvojiti ih od ostatka društva
2. pristupati im na jednak način kao i ostatku društva bez obzira na njihovu seksualnu orijentaciju
3. ne zanimaju me LGBTIQ+ osobe
4. ne mogu procijeniti

20. Molim Vas da sa oznakom X označite preko kojeg medija ste najviše saznali o (možete označiti više vrsta medija):

	INTERNETSKE STRANICE	FILMOVI/SERIJE	KNJIGE/ČASOPISI
1. funkcije spolnih organa			
2. ljubavne veze			
3. seksualni odnosi			
4. seksualne orijentacije			
5. spolno prenosive bolesti			
6. trudnoća			
7. kontraceptivna sredstva			
8. slika tijela			

6.2. Protokol korišten u istraživanju

Ime i prezime anketara: _____ Dan anketiranja: _____ Mjesto: _____

		Ispitanici →																					
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20		
Pitanja ↓	1																						
	2																						
	3																						
	4																						
	5																						
	6																						
	7																						
	8																						
	9.1																						
	2																						
	3																						
	10.1																						
	2																						
	3																						
	11.1																						
	2																						
	3																						
	4																						
	5																						
	6																						
7																							
8																							
9																							
12.1																							
2																							
3																							
4																							
5																							
6																							
7																							
13.1																							
2																							
3																							
4																							
5																							
6																							
7																							
8																							
9																							
10																							
11.1																							
2																							
3																							
4																							
5																							
6																							

7																			
8																			
9																			
12.1																			
2																			
3																			
4																			
5																			
6																			
7																			
13.1																			
2																			
3																			
4																			
5																			
6																			
7																			
8																			
14.1																			
2																			
3																			
4																			
5																			
6																			
7																			
8																			
9																			
10																			
11																			
15.1																			
2																			
3																			
4																			
5																			
6																			
7																			
8																			
9																			
16																			
17																			
18																			
19																			
20.1																			
2																			
3																			
4																			
5																			
6																			
7																			
8																			

Sažetak

U ovom radu prikazuju se i interpretiraju rezultati istraživanja provedenog od siječnja do srpnja 2022. godine na uzorku od 200 ispitanika u dobi od 18 do 29 godina. Po dobivenim rezultatima, iako okruženi prijateljima, mladi su se i dalje osjećali drugačijima i izoliranima ali ne zbog preispitivanja svoje seksualnosti i rodnog identiteta – u to iskazuju da su sigurni. Nisu se osjećali fizički privlačno te su uzore „perfektnog“ tijela i lica pronalazili u medijima. Rezultati istraživanja nam prikazuju da mladi uglavnom imaju zdravu i toplu vezu sa svojim roditeljima, prouzročena autoritativnim odgojnim stilom. O važnosti uvođenja zdravstvenog (seksualnog) odgoja kao predmeta u školu govori i činjenica da mladi nikada nisu razgovarali s roditeljima o većini seksualnih tema, koje mogu uvelike utjecati na njihove živote, već su istražujući po internetu nalazili potrebne informacije – ili kod teme ljubavnih veza, u filmovima i serijama. Unatoč tome što su poneki u djetinjstvu učeni negativnijim stavovima, mladi imaju pozitivan stav prema LGBTIQ+ zajednici.

Ključne riječi: obitelj, roditeljstvo, adolescencija, mladi, seksualnost

Summary

This paper presents and interprets the results of a survey conducted from January to July 2022 on a sample of 200 subjects, age 18 to 29. According to the obtained results, although surrounded by friends, young people still felt different and isolated, but not because of questioning their sexual orientation and gender identity – of those, they are sure. They did not feel physically attractive and found models of the „perfect“ body and face in the media. The research results show us that young people mostly have a healthy and warm relationship with their parents, caused by an authoritative parenting style. The importance of introducing health (sexual) education as a subject in school is also indicated by the fact that young people never talked to their parents about most sexual topics, which can greatly affect their lives, but instead found the necessary information by researching the Internet – or on the subject of romantic relationships, in films and series. Despite the fact that some of them were taught more negative attitudes in childhood, young people have a positive attitude towards the LGBTIQ+ community.

Keywords: *family, parenthood, adolescence, youth, sexuality*

Bilješka o autorici

IVA MARINOVIĆ rođena je u Makarskoj, 12. studenog 1996. godine gdje završava osnovnu školu, te nakon toga upisuje srednju školu „fra Andrije Kačića Miošića“ u Makarskoj, smjer hotelijersko-turistički tehničar. Godine 2017./2018. upisuje Filozofski fakultet u Splitu, odsjek za jednopredmetni studij sociologije, te 2020. godine postaje prvostupnica sociologije. Godine 2020. upisuje diplomski studij sociologije na Filozofskom fakultetu u Splitu.

e-mail: iva3066m@gmail.com

Obrazac A.Č.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Iva Marinović, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja magistra/magistrice Sociologije, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 28. 11. 2022.

Potpis

Iva Marinović

OBRAZAC I.P.

IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOG / DIPLOMSKOG RADA U DIGITALNI
REPOZITORIJ FILOZOFSKOG FAKULTETA U SPLITU

STUDENT/ICA	Iva Marinović
NASLOV RADA	Utjecaj obitelji na razvoj seksualnog identiteta mladih: sociološko istraživanje
VRSTA RADA	Diplomski rad
ZNANSTVENO PODRUČJE	Društvene znanosti
ZNANSTVENO POLJE	Sociologija
MENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	izv. prof. dr. sc. Gorana Bandaković
KOMENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	
ČLANOVI POVJERENSTVA (ime, prezime, zvanje)	1. izv. prof. dr. sc. Marija Lončar 2. izv. prof. dr. sc. Gorana Bandaković 3. izv. prof. dr. sc. Ivanka Buzov

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/ica predanog završnog diplomskog rada (zaokružiti odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude (zaokružiti odgovarajuće):

- a.) u otvorenom pristupu
- b.) rad dostupan studentima i djelatnicima Filozofskog fakulteta u Splitu
- c.) rad dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 6/12/24 mjeseci (zaokružiti odgovarajući broj mjeseci)

U slučaju potrebe dodatnog ograničavanja pristupa Vašem ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnom tijelu u ustanovi.

Split, 28. 11. 2022.
mjesto, datum

Iva Marinović
potpis studenta/ice